

**Ketabton.com**



ای بسا ابلیس آدم روکه هست  
پس به هر دستی نباید داد دست

# لارنس

یا د افغانستان پیر کرم شاه

د یوه انگریز له نظره

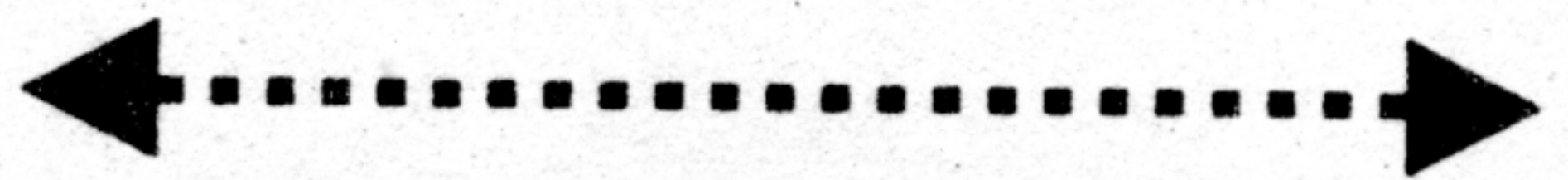


پښتو ژباړونکی: نجیب "کندهاری"





## د کتاب خانگرتیاوې



لارنس

د کتاب نوم:

ایډوارډ راینس

مؤلف په انگریزي ژبه:

قاضي مشیرالدین

ژباړونکی په اردو ژبه:

عبدالقدوس نجیب کندهاری

ژباړونکی په پښتو ژبه:

ذبیح الله "وردگ"

د کمپیوټر چارې:

میرزا خان او احمد زی کمپوزنگ سنټر

د کمپوز خای:

۲۰۸ نمبر کوټه، دوهم پور گل حاجي

پلازه یونیورسیتی روډ پېښور، پاکستان

تلیفون نمبر ۸۵۳۵۴۹

د ساپی د پښتو خپرڼو او پراختیا مرکز

د چاپ خای:

۱۳۸۲

د چاپ کال:

(۵۰۰) پنځه سوه ټوکه

د چاپ شمېره:

۲۳ جوزا ۱۳۳۹ هـ ش

د پښتو ژباړې نېټه:



بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اعوذ برب الناس، ملك الناس، اله الناس من شر الوسواس  
الخناس الذي يوسوس في صدور الناس من الجنة و الناس.

(آمين)





---

ب

---

ایرجه



## د پښتو ژباړونکي

### سريزه

دا کتاب ما د وطن دوستۍ د جذباتو د ژوندي کېدو په ملحوظ سره له اردو څخه ترجمه کړ او لوی غرض مې دا و چې پښتانه وروڼه د استعمارچیانو په ټکيو خبر شي او وپوهيږي چې دوی په څه چل ول سره د ویدو قومو پر اوږو باندي د مریسی توب جوغونه ږدي کله ځانونه ورتېروني خوا خوږي کړي او کله یې دورو په څېر سره د مادياتو په خوږو تېر باسي له نفاق او یو د بل له بدبینیو څخه یې په بېلو بېلو صورتو استفادي کوي تور تکم و سپین ته متجددو قدامت پسنده ته غریب و بدای ته شعیه و سني ته. غلجي و دراني ته. مشروکشر ته داسې بد او منفور په نظر ورولي چې بیا یې اتفاق په هېڅ سره امکان نه لري دوی نه غواړي چې د خلکو زنگ و هلی فکر و نه دي د علم او پوهنې په صیقل سره رانه شي یا دي د آزادی غوښتلو احساسات وده په کې وکړي ولې چې په دي سره یې د سیاست منحوسه پرده څیريږي او دا د استعماریت تود بازار یې پر یوه مخ سوړوالی پیدا کوي مقصد دا دی چې د وطن خواهو او روشن فکر و مخونه هروخت د دوی په بېرحمانه څپرو سره شنه شوي او هغه زحمتونه یې پر راوستلي دي چې بیان یې دلته نه



کیري او ځانته فصلو باب غواري ایا تاسې ته دا نه ده معلومه چې د برطانیې د استعمار چې دولت جاسوسانو به څو عمر د مخه ځلک په اسلامي دولتو کې د پیرانو یا ملایانو په بڼه سره تېرايستله؟ او یا په هند کې په پښتانه او په تبت کې به لایلاماکان نه شوه؟

په دغو ټگپو سره به یې خپل مقصدونه تر سره کوله او زیار به یې یوست چې ځلک د مذهب او یا قومیت په تعصب سره وځنگوي کرنیل لارنس چې تاسې به یې په دغه کتاب کې سرگذشت په تفصیل سره ولولئ یو له دې ډول ملعونانو څخه و چې د انگلستان د دولت گټو د ساتنې په لار کې یې د لوکو بې گاهو انسانانو وینې د اوبو په شان سره وبهولې په عربستان کې یې د ترکانو او عربو په میانځ کې انقلاب جوړ کړ. د افغانستان سرحدی سیمو ته د فساد بر پایه کولو په غرض راغی د هند مسلمانان او هندوان یې د تعصب په اور کې مکوت کړه په ترکیه، روسیه، چین او جرمني کې به یې کله په اصلی صورت سره او کله به نقلی صورت سره پټ پټ تحرکونه کول. پښتنو ته په کار دي چې د ملعون لارنس د جاسوسی گذارشات په غور ولولئ او له هغه څخه پاینات واخلي.



## لارنس

د آکسفورډ د بنار د کوم عالي پوهنځي د لوبو ډاگ دی هلکان  
 ټول په بازيو بوخت ليدل کيږي چيغو او هی هی يې ټوله فضاء  
 پر سر اخیستی ده هلته ليري یو ډنگر هلك د دېواله سره کتاب  
 مخي ته نيولی ولاړ دی په ډېر دقت او بشپړه توجه سره مطالعه  
 کوي د کتاب شيرينو قصو او رنگينو ادبي عباراتو هومره  
 خوندور کړي دي چې سره له دونی کړيو کړو په او هی، هیه يې  
 حواص وبلې خواته نه گزي ده نه يوازي نن بلکه هر وخت يې د  
 خپل لوړ مقصد او نېک هدف (علم) په لار کې د نړۍ ټوله  
 خوندونه، خوښۍ و بناډي پري اېښي دي بېله اړې او  
 مجبورېدلو څخه نه له چاسره گزي او نه کار لري تل يې دا  
 عبارت د خولې ورد دی چې (د مقصد معشوقه بېله جگر خونيو  
 او زياتو رېرو او کړاو څخه چا ته په لاس نه ورځي)

د هومري ټينگې ارادې لرونکی انسان به په دونی کوچني والي  
 کې ډېر کم پيدا کيږي چې د ټولگي والو د کتاب د چينجي د  
 نوم اېښودلو او يا نورو الفاظو په اورېدلو سره يې ارادې ته هېڅ  
 تزلزل نه پېښيږي بلکه په جواب کې يې وايي عزيزانو د مقصد  
 تر رسېدو او د علم تر تحصيل لايه خوښي او ساعت تېري شته؟  
 راشي چې اوس زحمتونه وگالو کړاو او رېروته ځانونه ورکړو هر  
 وخت چې مو د علم و عرفان منزل په خبرو عافيت سره طی کړ  
 بيا به نو خوښي کوو خاندوبه او د نړۍ له هر ډول خوندو څخه به



خوند اخلو دی هلك چې له کوچنیوالي څخه یې د کنجکاوی  
 څېړنې او حکیمانه افکارو پوخ حس درلودې تاسې به یې نه  
 پېژنئ ښه یې وپېژنئ دا د انگلستان هغه صالح بچي او رښتین  
 خدمتگار (لارنس) دی چې د وطن د گمارل شوي خدمت په لار  
 کې یې څو واره د دار رسی و غاړې ته لوېدلې او د افریقې په  
 وچو بیابانونو کې په شواروزو شوم گرزېدلي دي مگر سره له  
 هومره زخمتو یې د استعماري پلانو د بشپړولو په لار کې اراده  
 نه ده سسته شوې او نه څه تشویش ځنې ښکاره شوي دي.  
 د ده د پشپړ تدبیر او کاملې جاسوسی اثر و چې د شرق خصوصاً  
 د عربي ممالکو په غاړه کې یې د مریې توب پنده کړې و اچوله  
 او هسې کارونه یې وکړه چې یو منظم جرار فوځ سره د عصري  
 وسلو له لرلو د هغو له کولو څخه عاجزه و.  
 یو څوک چې له ورکینې څخه په عیاشیو روږدنه وي او تر خبرو  
 عمل ته ترجیح ورکوي و هغه ته ولې هر رنگه سخت کارونه  
 اسانه ونه ایسېږي؟ بدبختي یوازي د لټانو پر کور مسلطه شوې  
 ده د ننگ مېړونه او د عمل خاوندان له دې رنځه څخه پاڅه دي.  
 دې زمونږ انگلیسانو د افتخار تومني (سرتامسن لارنس  
 ایدورډ) د جاسوسی تر تعلیم دمخه له قدیمو آثارو او تاریخي  
 روایاتو سره زیاته مینه درلوده د متعلمی په زمانه کې به د  
 وزگارېدلو په وخت کې پر بایسکېل باندي سپور سره له کموي  
 پر زړو کلاو او کلیساو باندي گرزېدئ عکسونه به یې اخیستله  
 تاریخي روایتونه په یې دهر چا له خولې څخه غونډوله په بغل



خولی کی به یی همیشه غیر د زرو کلاؤ او وړانو ښارو له  
 عکسو څخه بل شی نه میندل کېدی د ده معلومات د تاریخ په  
 خصوص کې هومره موثق گرزېدلی وه چې دا کاډیمیو استادانو  
 په استسنا د په کاوه او د درس په ضمن کې یی د مثال په توگه  
 سره را وړله هر وخت چې به یی د کومې واقعي څرک پیدا کړنه  
 یی پرېښودله خو د هغې په متعلق یی خپل معلومات نه وای  
 بشپړ کړي د څرک ایستو او څېړلو ماده یی په دې اندازه سره  
 قوي وه چې غیر له تاریخه څخه یی د نورو شیانو د شروع ختم  
 او پېښېدلو د علت په ښاو خوا کې هم معلومات لاس ته راوست  
 یوه ورځ دا د علم مین پخپل اطاق کې په علمي تحقیقاتو بوخت  
 و چې ناڅاپه یی یو شمېر ټولگي وال د مکتب د ادارې له طرفه  
 څخه گمارل شوي راغله او دی یی زجراً د لوبو د ډگر تگ ته  
 مجبوره کړ که څه هم ده خوار ډېر عذرونه ورته وکړل او راز رزاز  
 پلمې یی ورته و تراشلي مگر کومه نتیجه یی ونه ښودله پس له  
 دې څخه به په هره ورځ په حورامات زړه سره صرف د مکتب د  
 ادارې د امر د تعميل او احترام په ملحوظ د لوبو ډاگ ته تی او  
 هلته به یی په کوم چم سره ځان دورې هیته گوښه کاوه د خدای  
 کره وه یوه ورځ د لوبو په ترڅ کې یوه شوخ هلک نابیره داسې  
 سخت پورې واهه چه راسته پښه یی په وړانه کې غوټه ما ته شوې  
 دي ناوړې پېښې یی وجود هومره ضررمن کړ چې بیا یی بدن پر  
 مخ وده ونه کړه.



مقصد دا دی چې پس له روغتیا څخه رسماً له سپورت معاف شوي دي معافېدو سره له معیوبۍ پرده باندې د اختر ورځ جوړه کړه هره ورځ به پس له لوسته څخه په خلاصه پښه سره د قدیمي آثارو د تحقیق او میندلو په غرض سره نابلدو ځایوته تې څو یوه ورځ یې د دغو تحقیقاتو په ترڅ کې د آکسفورډ د ښار یوه ډېره زړه نقشه ومیندله چې په هغه کې د پوښلي ویالې څرک و چې وپالې) پله ته تیرېدې د برېښنا د کارخانې تر شابهېدله او ده گاهي نه وه لېدلې دې ویالې ده ته یو نوی مضمون پیدا کړ په دا سبا ډېر وختي د یو شمېر نورو پوهنځو له زده کړیانو سره د نوموړې کارخانې شا ته ورغی هغه یې د سیند پر غاړه باندې پرېښودله او د ازړه ورمېره په یوازې سر سره په یوه وړه بېرې کې سپور شو د سپرېدو په ترڅ کې به هغو کت کت پرځندله او یو له بله به یې سره ویله دا سودایی بیا وگورئ چې وڅه ناشودو ته یې فکر شوی دی مگر دی د عزم او ثبات قهرمان د دوی و هغو نښن د اړو ویناو ته څه اهمیت ورنکړ او نه یې پخې ارادې کوم تزلزل پیدا کړ په خورا اطمینان او ډاډینه سره د خپل مقصدو لور ته رهي شو په لومړي سر کې دا خیال و چې له دغه مخامخ لارې څخه به د (پالې پله) وسرته ورسیرم مگر د اوپو باداسکو او څپو یې بېرې سیده په پوښلي سوپ ننه ایستله او له نظره غایب شو چې دې غایبېدو یې په ننداره کوونکو کې یو عالم اضطراب او پرېشاني پیدا کړه مگر ده خپلو معنویاتو ته هېڅ تغیر ورنکړو هم هغسې یې د پخوا په څېر سره د کښتۍ



پرونده بنورول په دې تياره تونل کې چې د لاس گوتې نه معلومېدلې او له پورته خوا څخه غير د تراموله درېې او د موټرانو له بغيرې بل شي نه اورېدل کېدې زمونږ دا وړوکې پهلوان تقريباً دوه ساعته د اوبو له باډاسکو او څپو سره په کشماکش بوخت و خو په پای کې يې له لرې څخه يوه خفيفه رڼا تر سترگو شوه خو دقيقې لانه وې تېرې شوې چې سمدستي بېرې د "پالي پله" د ابلې خواته له سوپه څخه راووتله او نيژدې وساحل ته په ډېره کرارۍ سره تکیه شوه په دې وخت کې يې يوه نجلی وليدله چې دورې هيسته يې لامبو کوله او تر ځينو پورته يې ټولگي وال په ډېره وارخطايي سره هم هغسې ولاړ تر سترگو شوه چې د بېرې د غائبېدو له زمانې څخه يې بيا تردې وخته پورې د ده انتظار يوست او په ډېره بې تابی سره به يې په سوو کړېو کې يو د بله سره ويله چې زمونږ گران ملگري "لارنس" په پوښلي ويا له ننوتې ځينو يې بيا د دغې حادثې پېښېدل د سرتېمبگۍ او ناپوهې موجب بلله خو هغه وچه د دې انتظار او يو عالم حيرت په ترڅ کې يې ناڅاپه سترگې پرده ولگېدلې او هر ويه يې له خپلو کړو وينا و څخه خجالت وخور فوراً يې وړالا کړه او په ډېر اخلاص و محبت سره يې له بېرې څخه راکښته کړ ټولو ملگرو او بيگانگانو د خپل عطوفت په غير کې ټينگ ونيوی او استقبال يې څرنگه چې ورسره بنائيدی پر ځای شو وروسته تردې نو هر يو د ټوکو او خوش طبعی په صورت سره پوښتنې ځنې شروع کړې يوله دوی څخه ورته ويله:



"گومان کومه چې په دې خطرناکه حادثه او تهلکه کې دې د خان زړورتوب آزمویه"

لارنس د ده دې چې موردي او نامعقولې پوښتنې ډېر وځندا وه په ځواب کې یې د ورته وویلې بناغلیه! زمادې جزئی کارولي ته په دومره زیات حیرت کې واچولې؟ آیا ستاهمت دونه لږدی چې داسې ناچیزه کارته لاهم د تعجب او حیرانۍ په سترگه سره گورې زما د زړه په سنجول سوو نقشو کې خو داسې وړې وړې واقعې کوم قدر نه لري هغه وخت به زما د افتخار او ویارنې ورځ وي چې د وطن د چوپړ په لار کې مې یاوینې تویې شي او یا د بریالیتوب بختور نښان مې پر تېر وټومبل شي". وروسته تر دې که څه هم په ښوونځي کې د ده کلونه، کلونه تېر شوه مگر د هم صنفانو له شوخیو او ځورولو څخه ونه ژغورل شو و مطالعې ته به یې نه پرېښودی او کله چې به د کوم مقصد پر لور رهي کېده ټوکې به یې پر کولې او د (کتاب د چینجی) تحقیر آمېزه نارې به یې پسې وهلې خو سره له دومره سختیو او اهانتو یې د خپل هدف منزل په ډېره سره سره سینه سره تېره وله. کوم وخت چې به دوی یا دوی ورځې پرله پسې رختي پېښه شوه او یا به د عمومي تعطیل موقع راغله نو به یې د برطانیې یا فرانسې ولیرو، لیرو علاقه ته د علمي سیر په غرض سفر کاوه هلته به یې د مهمو شیانو او د لیدلو وړ ځایو په متعلق نوټونه ترتیبول او له هر چا څخه به یې د خپل معلومات د پراخوالي په ملحوظ پوښتنې کولې.



د انگلستان د ارشتين زوی (چې زه يې د ورکتوب په مصغر نوم سره يادوم) او زما مات قلم د ده د بشپړې سوانح ليکلو عزم کړی دی زموږ له هغو لوړو شخصيتو څخه دی چې محبوبيت يې نه يوازي د نارينه و او بلکه د ښځو او وړو کو په زړو کې لا هم شته هغه د مکتب هلکانو چې دی يې مضحکه گرزولی و اوس يې تر قدمو لاندې سترگې ږدي او د کتاب د چينجی د نامه په عوض کې يې د صالح بچي او سياسي لوی قهرمان په نامه سره يادوي ولې به يې نه يادوي خود وطن د عشق په لار کې يې عملي امتحانونه ورکړه او هغه زحمتونه يې وگالل چې د سست عنصر و انسانانو په وس نه دي پوره دا زموږ د سترگو تور لارنس د تعليم د زمانې په آخر کې د (جنير) کالج د ټولو زده کړيانو د توجه مرکز گرزېدلی او د اکثرو به د مطالعې د سرگرمۍ او اخلاقي وضعيت له خاطر ه غبطه په کېدله د بائيسکيل په سپرلو کې خود ډېرو گرزېدو په نسبت سره په پای کې دومره ماهر شو چې د کالج د سپورتي ټولني له طرفه څخه د (ستر ممبر) لقب ورکړ شو. ده د خلکو له نظره نابغه او د صبر و حوصلې غره په پای کې د عوامو او خواصو توجه ځانته داسې جلب کړه چې په کورو، دکانو، کافيو او حتی کالجو کې به يې پرژوندانه باندي تبصرې کېدلې او هر چا به ويل (قوي اميد شته چې دا وچ دنگر هلك دي يوه ورځ نه يوه ورځ د نړۍ له لوړو شخصيتو او وتلو وگړو څخه شي)



دې هغه سرې وچې د خپلو وسیعو معلوماتو په زور یې لومړنۍ مقاله د شام او فلسطین د هغو زړو کلاو په باره کې ولیکله چې د مسیحي مجاهدینو له طرفه وړانې شوې وې که څه هم د ده دا مقاله د انگلستان د ټولو علیمي ټولنو خوښه او بېل، بېل تقریظونه پر ولیکل سوه مگر دی پر دې عقیده باندي وچې تر هغو پورې مې معلومات په دې باره کې د ډاډینې وړ نه دي تر څو چې پخپلو سترگو یې له نیژدې څخه ونه وینمه یعنی په دې کې د ده لویه غایه او مقصد دا وچې د نوموړو مخکو د اوسېدونکو روحیات او د معشیت طرز هم ځانته بشپړ معلوم کړي چې بیا به په بله پلا کې خپل مجوز پلانونه هلته ښه عملي کړای شي نو د همدغه منظر په اساس په (۱۹۰۹) عیسوي سنه کې د شل کلنۍ توب په عمر د شام د شمالي علاقو په سفر روان شو او د عیسوي مجاهدینو د تگ لاریې تعقیب کړه.

د دې کتاب ښاغلی ویونکي به گومان کوي چې زمونږ دې محترم ښیاح به څومره ډېرې پېښې له ځانه سره د همدې مقصد د وړاندې بیولو په غرض اخیستې وې حال دا چې داسې نده غیر له هغو سلو پونډو چې له آکسفورډ څخه بیا تر بیروت پورې پر کرایه ځینې ولاړه بل شی یې په جیب کې وجود نه درلود پس نه بیروت څخه یې د پېسو د نه لرلو له جهت د شام او فلسطین ټوله مخکه پیاده طی کړې د خوراک پیدا کولو وسیله یې ورځنې مزدوري او یا د پربندو عربو میلمه پالنه وه مگر کله چې



بيا خپلې پاكي خاورې (انگلستان) ته راستونېدې خورا ډېر  
 مبلغ ورڅخه موجود و دې لنډ سفر يې تقريباً درې مياشتې  
 وخت ونيو له فلسطين څخه نيولې بيا تر قديمي او ډينسيي  
 پورې چې اوس د حيفا په نامه سره ياديږي وگرزېده او تر يوې  
 اندازې پورې يې د خپلو معلوماتو او تحقيقاتو لمن اړته كړه.  
 د دې بريالي سفر تر بشپړېدو وروسته يې خپل متفرق نوټونه  
 مرتب او له همدې لارې يې د مسيحي جگړونو و شهرت ته يو په  
 زړه پورې تفصيل ور كړ دا مسيحي ميرونه چې په دې ځاى كې  
 يې ذكر راغى زمونږ هغه زړور وروڼه وو چې د مذهب او هېواد  
 د پت خوندي كولو په غرض يې خپل كورونه پرېښي هلته ليرې  
 په ايشا كې يې له مسلمانانو سره سخت جنگونه وكړل دا  
 جنگونه نه يوازې له دغه وخته څخه بلکې درې سوه كاله د مخه  
 لا جاري وه چې بيانونه يې په تاريخ كې واضح ليكل شوي دي او  
 زما نور تفصيل ته حاجت نه لري هغه شى چې زمونږ زړونه يې  
 ډېر رازخمي كړي او انتقام اخيستو ته يې اړتيا لري يو د اسلامي  
 لښكرو بې رحمانه يرغلونه او بد سلوكى دې مونږ د ښځو د بې  
 ناموسولو او ياد دوى د نورو بربريانه او ځناورانو وضعيتو له  
 كولو څخه نه يو متاثر شوي بلکې هغه شى چې زمونږ زړونه يې  
 رازخمي كړي او سترگې يې راوښلني كړي دي د مقدسو  
 كليساو نړول او د هغو پر ځاى باندي مسجدونه ودانول دي.



د غو هېوادو چه دلته يې لنډ تذکر و شو يو وخت د مسيحي مجاهدينو صليبي فخر و شرف خائنه حاصل کړي و مگر د لارنس د سفر په زمانه کې د ترکانو هلاکي جندي پر رپيدله.

اوس غواړم چې بېرته په اصلي مطلب پيل وکړم او د دې پردیس گرزندوي د دې سفر پر خواريو او زحمتو باندې چې د انگلستان د اجتماعي چوپړ په لار کې يې متحمل شو څه نا څه رڼا واچوم. ده په دې پلا کې خورا ډېر تکليفونه وگاله او له زښتو ډېرو عجائبو سره مخامخ شو چې پوره بيان يې زه په دې وړوکي کتاب کې نشم کولای خو سره له هغه به يې په لنډ صورت سره څه تذکر ستاسې حضورته عرض کړم. د مخه وليکل شوه چې لارنس د (خلیبي) د آثارو د څرک ايستلو او نورو تاريخي معلوماتو په غرض سره سمې لارې پرې اېښې د وچورينگو او سيوځوونکو بيابانو پر لور روان و تر څو چې وروسته تر ډېرو لوړو تنډو او پښو تهاکيو د سينون (Sahyouyahyoun) و کلاته ورسيدې دلته يې نور خپل ټوله نوټونه له مشاهدوي معلوماتو سره مقایسه کړل او څه نور اضافه توب چې په کې ممکن او درج يې کړد "سينون" د کلاتر کتلو وروسته د (سينټ پال) د زمانې له کنډوالو سره مخامخ شو دا کنډوالي زمونږ د زړورو مجاهدينو د جلادت او زړورتوب يا د گمارونه دي که څه هم اوس له دوی څخه غير له څو زړو کنډر کپرو دېوالو څخه نور څه نه دي پاتې اما د مجدو عظمت خاطرې يې زمونږ په زړو او يا د تاريخ په پاڼو کې محفوظې دي دا مننه چې



غليمانو به مو په هر ځای کې ودان بناړونه له مخکې سر سم کړي وي او له وجوده څخه په يې د خپلو منجوسو ذهنيتو په مقتضا سره پر مخ سترگې پوتوي اما د زړونو ليکنه او د حق بينو مرتبت يا داشتونه خو نشي محوه کولای يو وار خودې هغه زمانه ورپه ياد کړي چې زمونږ عيسويانو زړورو بنځو او له کاره لوېدلو زړو د ټينگ عزم او مېړانې په قوت سره و دوی ته داسې ماته ورکړه چې د ټولې دنيا په تاريخ کې ساري نه لري آيا د (رچارډ) د تورې هيبټ او د مسيحي تورياليو لښکرو د يرغلو وېره د دوی له زړو څخه وتلې ده چې اوس يې د تاريخي عمرانې آثارو نړولو ته ملا تړلې او خپل د انتقام اور په دې سره وژني نو اې زمونږ استاځي لارنسه! و دوی ته ووايه چې د انگليسانو د ځلميانو په رگو کې لار اوسه د صليبي مجاهدينو تودې وينې په جريان کې دي بيا به په دې نيژدې ورځو کې خپل د تورې شرپ او د مېړانې جذبه در وښيي.

مطلب دا دی چې لارنس د نوموړي مخروبه بناړ د تېر عظمت په ياد خورا ډېرې د افسوس او تاثر اوبښکې تويې کړي او په خورا کوتلې زړه سره په داسې حال کې چې څه سوځونکې حماسي شعرونه يې وويله ځنې روان شو، وروسته تر څه ځکل ټک يې نورې زړې کندوالي و مخې ته راغلې چې په بېرحمانه ډول سره نړولې شوي او د ليدلو د توقف قابلي نه وې په دې ځای کې له يوه بدوی عربي سره چې څو وخته د مخه يې ورسره ليدلي وه مصادف شو تاسې ته به معلومه وي چې د عربي بدوان د چا د



نمک خوردني او مېلمه پالنې ډېر پاس ساتي نو په همدې اساس سره يې کوم تعرض پرونه کړ او څرکنده ځنې تېر شو.

اوس نو تاسې قضاوت وکړي چې په دغسې وچو بيابانو او سوځونکو ريگونو کې چې مرغې پر نشي وهلاي گرزېدل په لوی لاس د مرگ و خولې ته ځان ورکول نه دي! مگر د برطانيې دې باعزمه زوی او زړو سرباز دا ټولې سختې او مشکلات د مقصد ميندلو په لار کې پر ځان يووړه خو وروسته تر زياتو ستونزو او کړاو بېرته د (عرفي وبنارته ستون شو هلته يې لږ توقف وکړ بيا يې د فرات د سند ساحلي لار د عيسويانو د نورو آثارو او زړو کليساو د ميندلو په ملحوظ سره واخيستله ولې چې له هغو سره د مسلمانانو په بې احتراميو او بربرانه سلوک د مخه غوړېدلي او زړه يې غمناک شوي و.

اې زړو عيسويانو!

هغه زمونږ وستاسې د زمريالو پلرو په ناز جوړ شي عمارتونه اوس په داسې تاثر آورده حال سره نږدې دي چې د هر عيسوی يې په ليدو سره بايد اوبنکې ونه دريږي نن ورځ يې اوسېدونکي يا غله او يې په موقتي ډول سره عربي پونده دي هغه د پخوا شور ماشور او هي، هي، يې په سره سنا سره تبديل شوی دی غير د باد له پونکې د مرغانو له چونکي او يا د ځناوور سره غرومې خحد بل شي نه په کې اورېدل کيږي.

پرديس لارنس او د انگلستان د احساس بچي د يو عالم تاثر په حال کې په هغو کې تلولي، بلولي، دورې هيسته وگرزيدي او د



تبر مجد و عظمت صحنې يې په غير مرئی صورت سره دې پلو او هغه پلو ته تر سترگو تېرې شوې بل د خپلو نيکه گانو هغه زمانه ورپه ياد شوه چې په دغه ځای او فلسطين کې په ډېره مېړانه سره و جنگيدل د دوی کورنی د (والتر) په نامه سره يادېدله چې د انگلستان په تاريخ کې ښه نوم لري د هغو د پاک روح او تودو وینو برکت دی چې بيا يې په کورنی کې داسې مېړه پيدا شو چې ټوله هېواد په وياړی او غلیمان يې د ملي احساساتو او د ملت خواهي او وطن دوستي و جذبې ته هک پک تللي دي.

کله چې دی په خير و عافيت سره وروسته تر يو لړ مشاهدو او علمي تطبیقاتو بريالی و هېواد ته راستون شو نو يې خپل ټول معلومات د مضمون په ډول سره مرتب او مردف کړ چې په علمی مجامعو کې د هغه ښه استقبال وشو او ديوويشت کلن زده کړې شاهکار بلل کېدای شوای حقیقتاً دغه متبع زلمي د څلورو کالو سفر په موده کې چې له هرې گټې سره يې مرگ ترلی سر بېره پر نورو صفتو باندې داسې حفريات او تحقيق په تاريخی موضوعاتو کې وکړه چې د دې فن ماهرانو او متخصصينو په نر کلو نشوای کولای بل يې په عين حال کې د برتس موزيم دې ته مجبور کړه چې خپل د خنډ - معلوماتو لمن د هغې خواته يسي او ږدې کړې همدغه سبب و چې نوموړی انجمن گمارل شوو غړو د ده په لارښودنه سره کولای شوای چې د اهتبه - زاپه آثار او عمارتونه چې د ريگو تر



کوټو لاندې شوی وو کشف او بشپړ حفريات په کې وکړي که څه هم د دغو آثارو او خرابو څرک څلورنیت کاله د مخه یوه لارور کې مسافر ایستلی و مگر افتخاریې و ده ته راجع شو په (۱۹۱۰) عیسوي کې چې یوه ډله زلمیان د حفرياتو او علمي سیر په غرض سره و فلسطین ته تللی وه کوم یو له هغو څخه د لارنس د رېرو او زحمتو تذکر و کوم دوست ته د لیک په ذریعې سره داسې کوي:

(مونږ په دغه وچ ریگ کې د نابلدی په حال کې له یوه لارنس نومي زلمي سره مخامخ شوو چې و ټینګې ارادې او علمي سرګرمیو ته مو یې ګوته په غابن و نیوله د دې مخکې ګرمیو او زحمتو پر ده باندې هېڅ تاثیر نشوای کولای.)

یو بل ځوان چې له لارنسه سره یه دې سفر کې ملګري او د علمي تحقیقاتو یا حفرياتو مرستیال یې بلل کېدی و خپل ورورته چې لیک کې د دې سفر کوايف داسې بیانوي:

(د سفر زحمتونه مې د یوه لارنس نومي ځوان په انډیوالی سره پر مخ سپک شوي او یو عالم خوښې راته موجوده ده د دې ځوان د ذهانت او فهم تعریف زه پخپل مات قلم سره نشم درته لیکلای په خبرو کې یې یو عجیب سحر موجود دی چې هر ډول مخالف او نقیض تر تاثیر لاندې ژر راوستلای شي.

لنډه دا چې پشاش تندي یې د یوه موفق سیاسي او زړورتوب و تحمل یې د یوه مبارز سرباز نمایندګی کولای شي.)



د حفرياتو د زمانې د اوږدوېدو له امله يې د نيژدو کلو له  
 ترکانو او عربانو سره اشنایي پيدا شوه چې هغوی به پرده باندې  
 د فصیحې عربی د ویلو له جهته څخه د دغې مخکې د  
 اوسېدونکي عرب گومان کاوه او د تگ و راتگ سلسله يې  
 سهارو بېگا د وزگارېدو په حین کې ورسره جاري وه د تعجب  
 خبره خو لا دا ده چې د دې هومره ناستې ولاړې په زمانه کې يې  
 پر دې مدبر سياسي شخصیت باندې د یوه انگلیس گومان ونه  
 کړای شو د هر یوه محبت تر دې اندازې پورې ورسره پيدا شوی  
 و چې بېله ده څخه به و عمومي مجلسو او ټولنو ته نه تلل وایې  
 یوه ورځ د همدغه محبت له وجه څخه داسې ورته وویل شوه:

(زمونږ گرانه اشنایه ستا د دې وړوکی پرې و تحمل او استقامت  
 ته خدای ږوتوله هک پک تللي یو رښتیا هم دا د عربو د هغو  
 تودو وینو تاثیر دی چې ستا په رگو کې جریان لري))  
 د دوی دې وینا لارنس په بریتو کې و خنداوه او په خورا جذابه  
 لهجه سره یې ورته وویل:

(تاسې ولې زما ودې زحمتوته تعجب وړي یاست او د تحمل قوه  
 مې ما فوق الطبیعته گڼي آیا تاسې نه پوهیږي چې په ژوند کې  
 پر انسان باندې هر ډول سرې او تودې راځي او دا تصور یو  
 معمولي کار دی چې هېڅ د ویلو باید نه لري هغه چا ته باید د  
 مېراني او زړورتوب نسبت وشي چې له مرگه نه ویريږي او د  
 مقصد میندلو په لار کې له هېڅ شي څخه ډډه ونه کړي)



تاسې ما په دې معمولي کار سره مه ستايست هغه وخت به زه د ستاينې وړ وبلل شم چې د يوه حقيقي وطن دوسته په څېر سره و خپلې پاكي خاورې ته خدمت وکړم.

وايي د ده دې راشې درشې او اخلاقي سلوک له پونده و عربو او يا نورو ملکي وگړو سره په څوکسو مقصد په جرمني انجيزانو کې چې د دې منطقي د ريلوايي په سمولو سره مامور و د حسد اوربل کړ او برملاي د مخالفت لار واخيستله مگر د باعزمه لارنس پر روحياتو باندي دې ناوړه وضعيت کومه اغېزه ونه کړه او نه يې په هدف کې کومه سکتته گي ورپېښه کړه په ډېر متانت او سره سينه سره د مقصد پر لور روان و. سربېره پر دې به يې کله کله هغوی ته د دې بدلو په معاوضه کې د حفرياتو را ايستلې ډېرې هم ورکولې او د بېکاري په وخت کې به يې د کار کومک هم ورسره کاوه په دې هومره موده کې يې نه چا د خواشينی اظهار ورويدي او نه يې کوم وخت په مسخرو کې د هغو يادونه ورته وکړه.

تاسې ته به معلومه وي چې پوهان او سياسي وگړي چې په ژوند کې لومړني حق ورته ثابت دی تل د خلکو و بدسلوکیو نه تېرونه سپر وي او د بديو په مقابل کې ښه سلوک ورسره کوي نو په همدې اساس سره زمونږ دې باتدبيره سياسي شخصيت چه د انگلستان په تاريخ کې يې نوم په زرین خط سره ليکلی دی خپلې روحيې او روبي ته د هغو په مقابل کې څه تغير ورنکړ يوه ورځ يې نوکر په داسې حال کې چې دی او ملگري يې د توتو په



مرتبولو بوخت وو و اطاق ته وارخطا ور ننه ووت او د پولسيانو له راتگ څخه يې چې د دوی په نيولو او مراقبت سره مامور شوی و خبر کړه يوه گړۍ وروسته يوه ټولگي وسله والو سپاهيانو د يوه ضابط تر مشري لاندې په خورا بېرته سره يرغل پر راوړ او په ډېر عصبانيت سره يې تهديد او دوی ته داسې وويل:

(خبردار چې شور ونه خورئ کنه گولی به مو تر ټټرو پورې وری ووزي تاسې په کوم امر سره زمونږ د دولت قيمتي ډېرې پر جرميانو باندې وپلورلې او بل مو د حفرياتو په ترڅ کې وسياسي فعاليتو ته ملاتړلې ده په بنې غوږيې ونغوږي چې د ترکيې وينډ دولت دوست و دښمن بنه پېژني او د هر خارجي ناوړه حرکتونه تر پوره مراقبت لاندې نيولای شي)

د دوی دې بې منطقو ويناو پر لارنس باندې کوم تاثيرونه کړ او نه يې د ده په بشاش تندي کې د غمناکې گونځې پيدا کړي په ډېره بې پروايي او متانت سره يې ورته وويل:

(د کوم سند له مخې تاسې د قيمتي تيرو خرڅلاو پرما باندې تاوانوي او يا مې د سياسي فعاليت په جرم سره متهم بولي که ستاسې له قيمتي تيرو څخه مراد هغه بېکاره تيرې وي چې غير د عمارتو له تعميره څخه بل ارزش نه لري او مايي وړيا و دوی ته دورنگ اجازه کړې ده بيله خبره بلله کيږي او زه يې د ترديد د ليل نه لرمه) مطلب دا دی چې د ده د غو معقولو او مدلولو د



لايلو د هغو بي تزيبو او سر تمبوو مراقبونو پر زړو باندي كوم  
 تاثيرونه كړ او بالمقابل يې په ډېره بي شرمي سره ورته وويل:  
 (چپ شه شيطانه دا خبرې ستا د جرم نوعيت نشي اړولای او نه  
 داسې په پنبو ترلې خړه يو چې په دې پستو خبرو سره به مو  
 خطاباسې دا د سلطان حكومت دى دلته زمريالى تركان او  
 ننگيالى عرب اوسيري چې پلرو يې د يوه (الله اكبر) په غږ سره  
 ستاسې د پلرو او نېكه گانو زړونه له گوگله ايستلى وو زمونږ د  
 بنكلو زلميانو د ديندارو زړو په رگو كې لاد تېر مجدو عظمت  
 هغه تودې ويني جريان لري او د موټو قوت يې نه دى زایل شوي  
 د ايوبي صلاح الدين د لښكرو زور او د ډزو طنين د دې ځای له  
 جگو غرو او پراخو بيابانو څخه لاغورېو ته رسيري او هر ساعت د  
 وپښتوب الهام را ته كوي نو په ټينگه سره و پوهيري چې په دغو  
 خړيو پورېو سره مونشي تيرايستلاى او نه مونږ لره د دلايلو  
 اړو بدلو صلاحيت او موقع شته هلته د رښتيا ميدان لره چې  
 ورغلاست بيا هرڅه چې واياست او هر دليل چې پېشوي پيش  
 يې كړئ.)

پسله دغو لاپو او خود نمايو څخه يې د انگلستان هغه صالح  
 زوى (لارنس) سره له ملگري مخ دا مينه قوماندانى پر خوا روان  
 كړ پرچارپېر باندي يې د پوليسو گمارل شوي ټولگي په ډېر  
 منظم صورت سره برچه پك روان وه د سيلانيانو له طرفه څخه به  
 كله په تېرو ويشتل كېدل او كله به يې ښكنځل او بدو رد ورته  
 ويل خو سره له هغو نه اهانتو او انضباطي تكاليفو د دوى په



معنویاتو کی چاتزلزل محسوس نه کر په دېر متانت او وقار سره لکه څنگه چې د دې خاورې له زامنو سره بنائیدله روان وو د نوموړني قوماندانی په غولي کې د زیاتو خلگو غوندیدلو او یا د نورو پولیسی تر تیبو په نیولو سره دوی ته دا محسوسه کړه چې مسئله دېره درنه ده او د چاره جویې لپاره یې پلان جوړول په کار دي او بل د دې ادارې د عمارت د دوهم پور په منځني اطاق کې یو سوربخون شین سترگی ځوان د دغې مقدمې د کار روایې لپاره هم منتظره ناست بنکاریدي چې د نوموړي موضوع مرتبې پانې به یې سره اړولی راپولي. د دوی په رسېدو سره له هرې خوا څخه زور پورته شو او هر ننداره کوونکی به یې د لیدلو لپاره ډکې وهلي پولیسو انضباط او مراقبت ته زیاته توجه وکړه او نور موظف کسان پر خپلو ځایو باندي تیارسي ودرېدله پسله ۱۰ دقیقو څخه د چوپېدو زنگ ووهل شو او مجسټرېټ د خپلې شخصي دوسیې پر کتلو پانېو سرېبره نوري پانې هم راوتلې چې په مخفف صورت سره په سره قلم اشارې ورته شوي وي وروسته د آرامی او سکون تر اطمینان یې فوراً په لوړ آواز سره د عمومي محضر په مخ کې د هغو په ویلو سره پیل وکړ او په پای کې یې د ثبوت چټې نتیجه هم پر اضافه کړه چې په هغه کې یې لارنس او ملگری مجرمان بللي او له صلاحیت لرونکي مقامه څخه یې د دوی لپاره د درنې سزا غوښتنه کړې وه دا یو عجیبه قانون دی چې د مجرم د قناعت ملحوظ کړت په کې نشته صرف د پولیسانو او یا مغرضو



جاسوسانو درواغو ته اهميت ورکول کيږي او د دوی هره نظريه په هر مورد کې د ډاډنې وړ او د عدالت قبوله ده.

سربېره پر دې قطعي نتيجې او بې ځايه تقاضا باندې (لارنس) د منطقي دلايلو په زور سره د تجديد نظر لپاره مقدمه لس ورځې تال کړه او بل يې مجسټريټ قانوناً مجبور کړ چې د معاملي تر فيصله کېدو پورې دې دوی د لويې جېلخانې په عوض کې د توقيف په کومه کوټه کې تر خراست لاندې ونيسي نو په همدې اساس سره يې په دې وخت کې کالي تلاشي شوه او هغه مرتب يا داشتونه چې د تندي په خولو او د مزلو، مزلو په ستړياو سره يې لاس ته راوستلې ځنې واخيستل شوه که څه هم د وعده خلافو مامورينو له طرفه څخه يې د بېرته ورکړي ډاډه ورکول شو اما کومه فايده يې ونه کړه. تر دې کار وائيو وروسته يې نو دوی د توقيف و لور ته بوتلل او مامورين ډوډۍ خوړولوته ولاړ شوه په توقيف کې (لارنس) يوه ورځ د خبرو په ترڅ کې و خپل ملگري ته وويل: په دنيا کې د سعادت تر مرگ بل مسعود شي نشته گومان کومه چې ته به هم د دغې نظريې طرفدار يې؟ زما وستا هدف خو صرف و انگلستان ته خدمت کول او د دغې پاڅې خاورې عتلا ده نو د دې اعتلا د تامين په لار کې بند، وهلو، حتی و مرگ ته هم بايد ځان ورکړو د خپلو گرانو اولادو مالو او حتی سروباک ونه لرو. زه چې د خپلو نورو وروڼو د خدمتو خاطرې او د مينې د محبت جذبي را په زړه گرم خدای ږو له ډېره خجالته څخه کښته گورم مگر سربېره پردې باندې ما



و تاته د خانو په خلاصولو کې سعيه کول لازم دی ولې چې له یوې خوا څخه لوی، لوی کارونه راته گوري او د گمارل شوي خدمت د پلانو یوه برخه لاوسرته نه ده رسېدلې او له بلې خوا څخه د ترکانو مرداري بنديخاني چې د خزندو او موذي حشرو له لاسه څخه څوک ټيک نشي په کې کولای هغه جهنم دی چې ذکر يې د انجيل په مقدس کتاب کې لانه دی راغلی

مطلب دا دی چې دنيولو په پنځمه ورځ يې غټ او کوچني مامورين د حکومت په عمومي سالون کې د محاکمه کولو په غرض سره غونډ شول مجسټريټ د تحقيق او يا د اشتوپاني د دوې و مخې ته کښيښوولې د ترکانو او عربو کينه کښو سيلانيانو په ډېره بې تابه سره د هغوی د جزا د تعين انتظار کې (لارنس) او ملگری يې چې د جزا د اورېدو او يله نورو پوښتنو په غرض سره هلته راوستل شوي وو په يوه گوبنه کې د دوو ضابطانو تر مراقبت لاندې غلي ناست وو چې په ډېر حېرت سره يې د عدالت د سترو غړو د طفلانه وضعيت ننداره کوله کله به د حملې کولو د موقع په فکر کې ډوب شوه او کله به يې د هغوی و بې منطقو ويناوو ته غوږ ونيوی خدای چې په دې وخت کې ناڅاپه د لوړو مامورينو په ميانخ کې پر ځينو اطلاعاتو باندې د نظريو مخالفت پيدا شو چې د ټولو حاضرينو فگروټه د هغو و خواته جلب شوه زموږ دغو دوو بې گناهو شخصيتو دا موقع غنيمت وبلله او په يوه اتفاق سره يې د هغو توپنچو په ذريعه سره چې د دوی د خائينو ساتونکو له طرفه



خخه د پیسو په مقابل کې د مخه ورتهیه شوي وي يرغل پر ورور چې ټول يې وارخطا او سراسیمه کړه د تحقیق هغه مرتبې پانې يې سره خپرې ویرې او خپل شخصي یاداشتونه هریوه وگوتو ته را وستله بیا يې نو په بېغمه زړه سره د پوتېدو تر ځایه پورې ځانونه ورسول.

ای خوب ورو ترکانو او ناپوهو عربو بڼه يې ونغورې چې د انگلستان د وگرو بريالیتوب یوازنی لاره د کار او عمل سره عشق او علاقه ده زمونږ پوهان تر خبرو کارته ډېر اهمیت ورکوي. او د هر چا د لیاقت اندازه په همدغه موازنه سره معلوموي (میجر سرهوبرت یونگي) د شمالي رویشیاگورنر لیکي چې په ۱۹۱۳ عیسوي سنه کې زه د ځینو تاریخي آثارو د لیدلو په غرض سره د شام د دښتو پر لورې روان شوم هلته مې له یوه ټیټ ډنگر ځوان سره ملاقات وشو چې (لارنس) نومېده نوموړي میجر خپل د یاددښت په کتابچه کې دا هم لیکلي چې دې زلمې په تاریخي موضوعاتو کې زښت ډېر معلومات درلودي او ماته يې د دغې منطقي د زړو آثارو په باره کې ځینې موثق یاداشتونه هم راکړه خوږ مجلس او ادبي خبرو يې زه داسې جلب کړی وم چې د ریل د ټکس اخیستلو وخت را خخه تېر شو او څو ورځې تر فرض کړو ورځو اضافه ورسره انډیوال شوم خدای په رشتیا خوښیږي چې په دې وچه بېدیا کې د ده محترمانه مېلمه پالنې او بڼه سلوک د نړۍ تر هر ډول عالي هوتلو و ماته د استرحت وسایل بڼه مهیا کړي وو چې تر اوسه



پوري مي له خوا و خاطرہ څخه نه دي وتلي بل يې په تاريخي زړو لوښو کې چې تقريباً څلو زره کاله پخوا جوړ شوي و د خوراكي موادو راته ترتيبول بېل مزيت درلود د کليوالو عربو په زړو کې يې محبوبيت هومره زيات و چې هېڅ بيان يې نه کيږي د لباس، خبرو او نور معيشت د طرز له مخې څخه خو چا د يوه انگريز گمان نشوای کولای حتماً يې يو غربي نژاده زلمي باله حقيقتاً د يوه سياسي سړي لپاره همدغه رويه ډېره مناسبه ده ولي چې د مقصد ميندلو راز په کې نغښتي دي زما د دې سفر په وروستيو ورځو کې يې ورور له لندن څخه د ليدنگ لپاره هم راغی او پر يوه ښکينې باندي مي بله ښکينې زياته شوه يوه ورځ مي له هغه سره د جرمنيانو د معيشت پر طرز او نورو مسائلو باندي بحث کاوه دی د خپلو ليکنو په مرتبولو او پاکتويسی اخته و مگر سره له دې چې زمونږ پر خبرو باندي يې غوږ نيولي و او کرار، کرار به يې په برېتو کې له ځانه سره خندله زمونږ د بحث په پای کې چې يې ښه د موضوع عکس واخيستی او ټولې خبرې يې د خپل فکر په تله سره وتللي نو قلم يې کرار و دېواله ته تکیه کړ او مخ يې د خپلو نوټو له خوا څخه زمونږ وخوا ته راواړاوه په ډېر قهر سره يې په لوړ آواز وويل:

(آيا د دغو بېعقلانو په ناعاقبت انديشانه چټي حرکتو باندي ستاسې رغېدل د عقل او پوهې له مخې څخه کوم جواز لري؟ ما ته يې پرته له نورو ناوړو حرکتو له ليدلو او يا اورېدلو څخه دلته د ښې غيرتۍ او نه سرپټوب وضعيت ښه معلوم شو کوم



وخت چې يې زما بڼه گزاره د دې ځای له خلگو سره وليدله نو  
يې په زړو کې د حسد او رونه بل او په هره ممکنه سعيه سره به  
يې د ترکانو يا عربو بڼه نېت له ما څخه بلې خوا ته اړاوه کله به  
يې جاسوسي او کله به يې غل و چم بازور ته معرفي کولم دی  
ناپوهانو که له انسانيت او سرپيتوب څخه څه برخه درلود ای او  
يا د عقل په موازنه سره يې هر شي تللای نو به يې د هر اخلاقي  
وضعيت او بڼې گذاري قدر کولای او په تعصبو او نفسي  
خواهشو پسې به نه تلای اوس نو تاسې لطفاً قضاوت وکړئ چې  
آيا د دوی د ارويه د بحث وړ ده او سړی لره دا مناسبه ده چې  
خپل دماغ دې خوشي په هغه سره خراب او طلايي وخت دی  
پرضایع کړی؟

پرتله له دې څخه تر دې اندازې پورې بیرندوکې او بزدل و چه زما  
د کار د سورنگ پر میل باندي به يې د توپ يا توپک او د پاروتو  
پرنېکې باند به يې د دستي بم گمان کاوه همدغه سبب و چې  
برلن ته يې د حفظ ماتقدم له مخې څخه خو واره لاندنی تلگرام  
په دې مورد کې مکرر مخابره کړ:

برلن.....

زمونږ د کار ځای ته نيژدې يو انگریز زلمي د تاريخي اثارو د  
پلټنې په پلمه راغلی دی چه په ظاهره خفريات کوي مگر په  
باطن کې سياسي مرامونه لري له حرکتو څخه يې يوه احتمالي  
خطر محسوسېږي ستاسې مفاهمه د ترکيې له دولته سره په دې  
مورد کې ډېره ضروري ده (ميجر سرهوبرت) د خپلو ياداشتو په



بله برخه کې دا هم ليکي: چې د دغه ځوان په لارښودنه سره زما معلومات د دې ځای د قديمو اثارو په مورد کې يو په دوه سوه د (هيتي) د ښار د زرو کتیبو تر جموييې زما ذهن روڼ او په ډېرو مشکلاتو کې يې مرسته را سره وکړه پرته له دې صفتو څخه يې په نښان وپشتو کې هم ساری نه درلودی د وزگارېدو په وخت کې به يې د تفریح په ترڅ کې د جگو غرو په لاسو او يادريگو په کوټو کې د نښې وپشتلو چمونه را ښوول.

د امریکا د يوې عالي يونيورسټي زده کړيانو چې د عمومي رخصتۍ په زمانه کې د دې ځای د علمي سير په ترڅ کې زموږ د دغه زحمت کښه وطن وال استقامت او ثبات وليد د حيرت گوتې يې په غاښو کې ورته ونيولې او بېلو بېلو عکسو سره يې د امریکا د گردو مجلومخونه ښکلي کړه يوه له هغو څخه پخپل ليک کې و کوم دوست ته د ده تعريف داسې کړيدي:



«بناغلی!»

ما د مخه تر دې د انگرېزانو پروطن دوستی باندې اعتماد نه کاوه او زړورتوب یې یوه افسانه را ته ایسیدله مگر نن یې ثبوت د یوه لارنس نومی ځوان په واسطه سره راته وشو چې د تفصیل گنجایش یې په دې وړوکې پاڼه کې نه کیږي کله چې بېرته درستون شم په دې مورد کې به په مفصل ډول سره تشریحات درکړم»

د هر سړي د فضیلت او شخصیت په باره کې باید د نورو قضاوت د ډاډینې وړ وبلل شي ولې چې د خپلو ستایل او یا قضاوت کول د طرفداری جنبه لري دا دی تاسي ته معلومه دی چې د «لارنس» د وطن د محبت او معیشت د طرز په باره کې د نورو نظریې هومره ډېرې دي چې زما د اوږوکې کتاب یې نشي ځایولای خو سربېره پردې یې د اهمیت د زیاتېدو په ملحوظ سره په بعضو ځایو کې تذکر کړم. چې له یوې خوا څخه به مې چا وچا ته دا لیکنه مبالغه ونه ایسیږي او له بلې خوا څخه گران وطن وال به هغه سره اشنا شي او د خپلو بناغلو مېړونو قدر ور معلوم شي ای د انگلستان برکتناکې خاورې او زمونږ د دې گران مېړه د خاړپوڅو وطنه!

فخر کوه چې ستا په پاکه غېږ کې داسې ستر شخصیتونه روزل کیږي چې په هره موقع کې د غلیمانو د سترگو تېره اغزي او د سرو چنگکونه دې «لارنس» نومی زوی دې د اعتلا په لار کې څو واړه د دارله رسی او د توپ له گولۍ سره مخامخ شوی دی او د



شام و فلسطين په وچو رېگو او سوځوونکو بيابانو کې به يې ستا له محبته څخه بل قوت نه درلودې بله به يې د هرې تنگسې په وخت کې دا ويله چې د وطن د مور حق بيله د بناړگو له پرېکړې څخه په بل شي سره نه ادا کېږي وايې د هغو امريکايي زده کړيانو چې د مخه يې تذکر راغی له ده سره هومره محبت پيدا شوی و چې د ده په شيرينو خبرو او اخلاقي، علمي صحبت به کړت نه مړېدل مگر سره له دې چې به يې دی کله د کار په خبرنه دريشی او يا د پوونده و عربو په بدنمايه جامه کې وليد نو به يې يو د پله په غوږو کې څه سره ويل او له وضعيته څخه به يې خدا معلومېدله خو ده به و هغو کم تجربو حکيمانو ته چې د زمانې سرپا او تودې نه وې پر راغلي يا مخونه يې د وطن د خدمت په گرزو نه وه گرزن شوي هسې جواب ورکاوه.

(( عزيزانو! زه دا کالي چې ستاسې په نظر کې کوم قدر نه لري د تاريخي افتخار په ملحوظ سره اغوندم، او د خپل مرام دوراندې بېولو لومړنی ذريعه يې گڼم که څه هم زما دشنو سترگو او طلايي وېبستانو د دې ځای عرب په اشتباه کې اچولې او هريو يې بېلې، بېلې تبصرې کوي مگر زه تاسې ته پوره ډاډه درکومه چې د شيرينو پستو خبرو او يا نورو پروياگندو له لارې يې غولول کوم د روند کارنه راته ايسي))

حقيقتاً د عربو ساده وگړي چې غير له وچو رېگو او سوځوونکو بيابانو څخه يې نور څه نه دي ليدلي ژر غولېږي او هر حساس قوم يې تر استعمار او استثمار لاندې ژر راوستلای شي همدغه



سبب و چي د لارنس سياسي چالو او مغرضانه پروپاگنډو به ورځ په ورځ په دوی کې نفوذ کاوه او له ترکانو سره به يې مخالفت په زړو کې زياتېدې بل د انگلستان نوم د ده په اثر سره د هر بدوی په زړه کې داسې نقش شوي و چي تا به ويل د نيژدې کلي يا (گاوي) نوم يې دی په اختراعاتو يې هم تر يوې اندازې پورې خبر او د معيشت پر طرزو باندې يې هم پوره رغېدلای شوای چا و چا ته به زما دا وېنا مبالغه واپسي مگر تعجب دي نه کوي څوک چي د پاڅه فکر او ټينگې ارادې څښتن وي کولای شي چي د کلو، کلو، تاريک دماغونه دی روڼ او حساس کړي.

د لارنس د زحمتو د استانو نه او د لوږو، تندو خاطرې زموږ له زړو څخه نه وتلې دي او نه وزي له سارو انانو سره يې په مياشتو، مياشتو مزليو يا د پښو ټناکو او چراخو يې د انگلستان په تاريخ کې هغه د فخر او سرلوږي فصل و باب پرانيستلي دي چي هېڅ نظير نه لري.

کله چي د حلب او د مشق و لورته په وظيفه سره مامور شونو د هند د سوداگرو له کاروانو سره يې خوشې او ورځې پلي منزل وکړ دي کاروانو به قيمتي جواهرات او نفيس لباسونه له يوه ځايه وبل ځای ته نقلول په لار کې ده ته د روم د امپراطوريت د دي ځای د تېر مجددو عظمت خاطرې يو وار ورپه زړه شي او د هغه وخت په زړو توکې يې د ازدحام او جم و جوش منظرې و سترگو ته جگې ودرېدې بيا يې سمدستي د مسلمانانو د يرغلو او فتوحاتو د استانو نه او خاطرته راغلل چي د موضوع د



تقاضا په مراعات سره نو اوس راشي چې د هغو پر پخواني عزوج او اوسني انحطاط باندې هم څه نا څه رڼا واچوو چې په حقيقت سره يې ښه خبر شو دا عرب چې ما په څو ځايو کې د جهالت نسبتونه ورته کړي دي يو وخت يې د عربي کتاب يعني (قران) په برکت او د حضرت محمد د حکيمانه ارشاداتو په اثر سره هومره ترقي کړې وه چې د امپراطوريت نغاري يې په اروپا کې ډنگېدلې او د انگلستان په څېر سره يې په هر ځای کې مستعمرې درلودې په علم او فن کې چه د ترقۍ مدار بلل کېږي هم پرمخ تللي په طب، رياضي، فلسفه او نورو علومو کې يې زمونږ و ستاسې نېکه گانو شاگردان وو همدغه سبب دی چې د بعضو پوهانو اثار يې تراوسه پورې د نړۍ په مشهورو پوهنتونو کې ويل کېږي او يا د لويو ليکونکو د مولفاتو ماخذ دی لکه څنگه چې اوس د دوی زلميان د عالي تحصيل په غرض سره زمونږ هېواد ته راځي په هغه عصر کې به مونږ خپل زامن د دوی و مدارسو ته په همدغه غرض سره ليرله راشي چې سربېره د دوی پر ظلمو او نا حقيو باندې چې له مونږ عيسويانو يا نورو قومو سره يې کړي دي پر دا اوسني پرېشانه حال باندې يې د حسرت تودې اوبنکې تويې کړو او له بې اتفاقيو څخه يې پند واخلو بې علمي دې ځان و خوري او د بې اتفاقي دې کور خراب شي هغه محترم عرب چې قيصر سرور ته تبت کړی و او و خاقان يې له هيبته څخه رېږديدي نن ورځ د ناپوهۍ او انانيت له اثره څخه په څه فلاکت اخته دي هغو عادلو ټولوا کانو يې چې د



رعیت له غمه څخه په شپو. شپو خوب نه درلودې یایې وینښ  
 زلمیان چې له مرگه څه کړت نه بېرېدل نن ورځ څرنګه په دغو  
 جابرو. جاه پرستو پاچاهانو سره تبدیل شوه چې د خپل شخصي  
 مقصد په لار کې په سووواورته اچوي او یایې هغه بې سنجشه  
 زلمیان چې بېله نفسي خواهشو او عیشونو څخه بل کار نه لري  
 لاس پخپل یوه لیک کې د دوی د پخواني عروج او دغه اوسني  
 انحطاط پر عواملو باندې په لاندینو کړنو کې څه ښه په زړه  
 پورې تبصره کړې ده.

(( زما بناغلیه وروره! ))

ستا د پوښتنې په غبرګون کې په لنډ ډول سره داسې لیکم  
 د عربو اوسنی حال د ډېر افسوس وړ دی بې اتفاقیو، خان  
 خانیو، جا پرستیو او پیسه دوستي داسې ذلت ته رسولې دي  
 چې بیان یې زه په دې واړه مکتوب کې نشم درته لیکلای که  
 ژوند وفا وکړه او د سپارل شوي وظیفې له جنجاله څخه لږ څه  
 فارغ شوم نو به په دې مورد کې د وطنوالو د استفادې لپاره یو  
 خائنه مستند اثر ولیکم که څه هم د سیاسي تاریخ نورو  
 لیکونکو په مجمل صورت سره دا موضوع تر څېړنې لاندې  
 نیولې ده مګر زه یې د مشاهدې له مخې د پوره ډاډنې وړ نه  
 بولم البته ته به زما په بېلتون ډېر خواشیني یې مه خواشیني  
 کېږه ژر به مو که خدای کوله دیدن سره وشي زما دصحت له خوا  
 پوره خاطر جمعه اوسه او پر ټولو نیردې و لیرو دوستانو مې ډېر  
 سلامونه وایه.



دا لامر هدی د کلي دریمه کړدی  
ستا ورو او د وطن خادم (لارنس)

مطلب دا دی چې د دې زحمت په سفر کې یې چې دمخه په لنډه  
صورت سره اشاره ورته وشوه ډېرې زړې کلاوې او د عیسویانو  
د افتخار خلی ولیدله چې زړه سختو مسلمانانو له خاورو سره  
برابر کړي او خپل د انتقام اورونه یې په مړه کړي وه. په دې  
کلاو کې به د یورپ د زلمیانو ارواحو پر غاصبو غلیمانو باندي  
نفرت وایه او له اوسني نسله څخه به یې د خپلو کسات اخیستو  
تقاضا کوله دا کینه کینه عرب چې په هغه وخت کې یې  
د یورشلم ساتونکی په یوه یرغل سره برباد کړه نن ورځ د ترکو تر  
استعماري سلطې لاندې داسې راغلي دي چې هېڅ بنور نشي  
خوړلای د تیرو ظلمو او تیرویو په بدله کې اوس د دوی د خپلو  
مسلمانانو له طرفه څخه هغه ظلمونه پرې کيږي چې زه یې پوره  
بیان نشم کولای نه یې حوک د دیني شرافت او حضرت رسول د  
قومیت پاس ساتي او نه یې د ښېر مجدو عظمت لحاظ لري کور  
په کور یې د بدیو او بې اتفاقو اور په کې بل کړي دي د  
شخصي گټې او جاه و حلال د لاس ته راوستلو په لار کې یو پر بل  
باندي حملې کوي ره دا نه وایم چې ځینې مصلح او آزادی  
غوښتونکی خلك نشته په کې سته مگر ډیر محدود او بې  
ملاتړه دی



دغې محدودې وطندوستي طبقې به زمونږ له وطن دوسته لارنس سره ډېره مينه درلوده اما د ترکانو له وهمه څخه يې پوره زړه نه شوای ورنيزدې کولای. تاسې ته به معلومه وي چې نورو جاسوسانو يا سياحانو په وطني جامه کې د عربو ټولې مخکې تر پښو کښلې حتی تر مکې معظمې او مدينې منورې پورې رسېدلي دي مگر د خپلو کرو وړو او شکلو شباهت په لحاظ سره چا نه دي پېژندلي اما لارنس په هر ځای کې سرو وپښتانو او شنو سترگو په بلا کې ايستلی او له مشکلاتو سره مصادف کړي دي که د ناطقې فصاحت او د پوهې چالاکی ورسره ملگري نه وای نو ډېر ژر به يې د دار رسی و غاړې ته لوېدلې او هومره لوړ خدمتونه به يې نه وای انجام کړي وايي سربېره پر دې باندي لاپه بعضو وختو کې د ټوپکو ډزې پر شوي او د مرگ پټې توطيې يې ورته ترلې دي خوده د پاخه تدبير او صبر او حوصلې په مرسته د هغو ژر حل کړي ا مخالفان يې د احسان په پڅه حربه سره داسې شرمولي دي چې بيا يې له ډېره خجالته څخه سترگې نه دي پورته کړي پرته له دغو بيان شوو سياسي چالونو څخه يې فطرتي زړورتوب لکه څنگه چې له يوه عسکر سره بنايي هم درلودې د صليبي جنگو د تاريخ ژورې مطالعې هم له ده سره په دې لار کې کومک کړی او دا صلاحيت يې په کې اېښی و چې د زرو کالو مخ کې ژوند تصور په ښه صورت سره وکولای شي.



هغه اثر چې وروسته تر راغبرگېدو يې د عربي آثارو په نامه سره وليکي د آکسفورډ د کالج د استادانو له طرفه يې زينت ډېر قدر وشو او د عربي نړۍ د غونډيو، بناوونو، بيابانونو، او نورو نامعلومو ځايو د تفصيل له حيثه څخه يې يو عمومي مقبوليت هم پيدا کړ.

يو زده کوونکي وايي لارنس د خپلې وظيفې ترسره رسولو وروسته چې بېرته هېواد ته راستون شو يو دوه عربي نژاده زلميان چې اوږده کميسونه يې اغوستي او اوږدې ږيرې يې درلودې له ځانه سره راوستله چې د شپې به له ده سره په اطاق کې يو ځای بيددل او د ورځې به زمونږ په کالج کې سات په تېرو مگر روز نه عجب شي ده څو عمر پس دا زلميان د صحيح تربيت او وينس ماحول له برکته څه د گړندي موټر د انجنيرۍ په اصولو داسې پوه شول چې زموږ پخو کسب کارانو به گوتې په غاښ کې ورته نيولې وي يوه ورځ مويو له دوی څخه چې د سرکس د اوزگري په نامه سره مو سوم و د وې نيژدې عجائب خانې ته بوتی هلته چې يې د خپل هېواد مهيب ځناوران وليدل نو يې د يو عالم تعجب او حيرانۍ په عالم کې وويل:

(( دا حيوان خو غير له منتره او سحره څخه څوک په بل شي سره نشي نيولای تاسې په څه چل سره گير کړي او تر دې ځايه پورې مو راوستلې دي؟ )) د ده پردې نامعقولې وينا باندې ټولو ته خدا ورغله يوه به د ټوکو په صورت سره يوراز او بل به بل راز ځواب ورکاوه.



و امور ویدل چي له دې ساده گانو څخه زمونږ له روزلو سره  
 پخپل وطن کې ځنې وحشي حرکتونه کېدل او د معیشت طرز په  
 موئی گاهې په سحر او گاهې په ناوړتوب او بې تهذيبې سره  
 تعبیر اوه بڼه یې ویلې دي چې فطري غریزه پر کسبي غریزه  
 باندي غالبه ده او هر شی بېرته و خپل اصل ته رجوع کوي.  
 په ۱۹۱۳ عیسوي کال کې د مصر د حکومت د (سینیا) د  
 فوځي نقشي حاصلولو د اصرار په اثر کرنیل نیوکامب د دې  
 کار په انجامولو سره مامور شو او د ترکیبې له حکومت څخه یې  
 د ملک د پیمایش کولو اجازه وغوښته شوه مگر متاسفانه قبوله  
 نه شوه دې مجبوره شو د قدیمو آثارو د لیدلو په نامه سره یې  
 یوه موقتي اجازه د ځینو سختو قید او شرط په داخل کې  
 حاصله کړه چې د لارنس په مرسته به یې په ظاهره تاریخي آثار  
 مشاهده کول مگر په باطن کې یې خپله اصل وظیفه سرته  
 رسوله خو هغه و چې په ډېره لنډه موده کې یې د خپل زیار او  
 زحمت په برکت سره داسې نقشه ترتیب کړه چې له اصلي نقشي  
 څخه یې هېڅ فرق نه کېده د ده دا کار د دې فن د ماهرینو له  
 طرفه څخه د ډېر تقدیر وړ وبلل شو.

په ۱۹۱۴ عیسوي سنه کې چې لارنس اکسفورډ ته راغوښتل  
 شوي و ناڅاپه د مصریانو او ترکانو په منځ کې د انگلیسانو په  
 تحریک سره جنګ ومبښتي په دې وخت کې کرنیل نیوکامب د  
 کومې وظیفې لپاره فرانسې ته تللي و او هغې ترتیب کړی  
 نقشي یې د حرب وزارت ته پوره لار شونده نشوای کولای نو د



مجبوریت له مخې څخه ولارنس ته رجوع شوي او نظريه يې په دې لار کې وروسته تر هغه موثقه وبلله شوه.

کله چې د ده اهلیت او لياقت د نوموړي وزارت لور و مامورينو ته له هر حیثه څه د ډاډنې وړ ثابت شو نو يې د (سيکنډ لفتینټ) عهدي ته جگ کړ مگر ده دا درنه وظيفه تر ځان لور ګڼله نو ځکه يې و خپل ورور ته په دې باره کې داسې وليکل:

(( ګرانه وروره!

ډېره درنه وظيفه په غاړه کې را لوبدلې ده چې د جسماني کمزورتيا او عدم لياقت له حیثه څخه يې تر ځان لور ې بولم دعا را ته کوه چې د خدای په توکل او د حضرت مسیح د روحانیت په برکت سره يې تر عهدي ووزم

ستا ورور لارنس

(( د حرب وزارت د نقشې ترتيبولو دفتر))

دا خو يوه منلې خبره ده چې فعال او باکفایته شخصیت په هر ځای کې د هم مسلکانو د سترگو خار وي او کوبښن کوي چې په يوه ذریعه د ذریعو يې بد نام کړي نو د همدغې کليې په اساس سره دی له دغې وظيفې څخه موقتاً ایسته کړ شو او بېرته قاهرې ته د يوه پټ خدمت په سرته رسولو سره مامور شو



دی بی تمیزیو د ده ټینگ عزم ته هېڅ خلل ونه رساوه او نه کوم نارضايت ځنې بنکاره شو په ډېر فعالیت سره یې د دغه سپارل شوی کار وسرته رسولو ته ټینگه ملا وترله. زه دا منم چې له ده سره په انگلستان یا قاهره کې د سترو خدمتو په موازنه سره انصافانه کار ونه شو مگر د صحیح کرکتر او پاڅه مسلک څښتنان صرف د خدمت د انجامولو په عشق کې ډوب دي. د چا د تقدیر یا نه تقدیر پروا نه لري.

د گمارل شوي خدمت په سلسله کې پس له څو عمره څخه وبصرې ته ولاړی او هلته له (مس کرټروډیل) نومي جاسوسي سره چې په ډېر زحمت او تکلیف یې ورځې او شپې تېرولې یو ځای شو په زحمتو او تکلیفو زغملو کې پس له ده څخه دغه بنځه د ډېر تقدیر وړ ده لکه څنگه چې دی یې پخپلو یاداشتو کې هم ډېره ستایي او لیکي چې زما د دغه لنډ سفر شپې ورځې له دغې مهربانې بنځې سره ډېرې ښې تېرې شوې خو متاسفانه چې د حرب وزارت ژر د جنگ د ډاک د زخمیانو ټولولو په نگرانی سره مامور کړم چې پس له څو ورځو څخه مې د مړو د لابنودبدبوی او مکروبو له لاسه څخه صحت پر مخ خراب شو خو سربېره پر دې مې له خدمته څخه ډډه ونه کړه او د ترکانو د سپینې جنډې په مقابل کې مې په ډېره مېړانه سره ټټر سپر کړ.

گرانو لوستونکو!



تاسې بايد د ده له دې تذکر څخه چې د ځان په حق کې يې وکر  
په اشتباه کې و نه لويږي.

پرته له دې يې د هغې زمانې متقاعدو منصبدارانو هم د دغه  
خدمت تصديق کړی دی مگر زما په عقيدې سره يې بايد د دې  
هومره خدمتو په مقابل کې دي وړو کې خدمت لره څه اهميت  
ور نه کول شي تا سې پخپله قضاوت وکړئ کوم سرباز چې په  
سوو ميدانو کې پخپل سر سره لوبې کړې وې او د وطن د چوپړ  
په لار کې يې له هېڅ شي څخه مخ نه وې اړولې آيا کيدای شي  
چې په دې دونه خدمتو کې دې يې يو وړو کې خدمت مدنظر  
ونيول شي؟

د کانال سويز په اړو د وړو کې په داسې حال کې چې هم يې  
عکسونه اخيستل او هم يې جنگ کاوه ناڅاپه د ترکانو د يوې  
ټولې د يرغل راوړلو په اثر سره نيژدې و چې گير شي اما د  
فطري زړور توب او عسکري چالو په زور سره يې د انگليسانو  
د شاوخوا لښکرو تر يرغل راوړلو پورې بڼه مقاومت وکړ چې په  
نتيجه کې مقابل طرف مات او دی زخمي په وينو ککړ و خپل  
کيمپ ته بوتلل شو وايي په دې محاذ کې پرته له فوټوگرافي  
څخه د نقشي د ترتيبولو کار هم رسماً ور سپارل شوی و. ضمناً  
به يې د ترکانو د مرتبو پلانو پټ کشفیات هم کوله له ډېره  
فعاليت څخه يې نه د شپې خوب درلودې نه د ورځې مطلب دا  
دی چې په دې سره يې خپلو هم مسلکانو ته دا پوره ثابته کړه.



چي زما صحیحو نقشو او پلانو نسبت ستاسي نقشو. پلانو ته د  
 لښکریانو بڼه لارښودنه کړې ده.

يو منصبدار ليکي چي د دې خدمتو تر سرته رسولو وروسته  
 بصرې ته د يوه پت راز معلومولو په غرض وليږل شو چي د هغه  
 د کشفېدو او نتيجې لاس ته راوړلو په باره کې يې خورا ژر  
 خپلې مربوطې قوماندانې ته ډاډ ورکړ او پر ځينو نظريو باندي  
 يې چي په بعضو حالاتو کې مدنظر نيول شوي وي سخت تنقيد  
 وینو نو ځکه د يوه نوي سکيم تر ترتيبولو پورې هلته  
 د تاليد امر ورکولی شو د حق او حقيقت له مخې څخه وایم چي  
 د ده اهليت او لياقت پخپل فن کې يو منلی حقيقت و چي هيچا  
 انحراف نشوای ځيني کولای ده ته د مشاهدې او پخې تجربې له  
 مخې څخه دا معلومه وه چي د انگرېزانو لښکرو ته په فلسطين  
 کې د کوم علت له وجهې څخه مشکلات پېښ شوه؟ او ترکانو  
 ولې په خپلو پلانو کې داسې لويه سهوه وکړه. لار د کچز په څه  
 ډول سره د عربستان په وکړو کې د آزادي روح پيدا کړ؟ يايې  
 حسين د ترکانو او مخالفت ته وپاڅاوه وايي ده د عربو او ترکانو  
 د مخالفت د علتو په اساس سره ځان هلکف وباله چي له موقع  
 څخه استفاده وکړي او ډېر ژر د خپل يوه ټينگ ملگري په لار  
 ښودنه مشوره سره يوه داسې نقشه ترتيب کړي چي دهغه له  
 مخې څخه انگرېزان د ترکانو په مقابل کې په سلو کې سل  
 کاميابانه اقدامات وکولای شي په دې لار کې به يوي بلې تجربه  
 ناکې جاسوسي چي په عربستان کې وظيفه ورکول شوې وه هم



مرسته ورسره کوله او په بعضو ځايو کې به يې د نظريو ټينگه طرفداره وه.

دې پخپلو ياداشتو کې ملگرو ته په عربو کې د مرام وړاندې بيولو پر امکاناتو باندې داسې توضيحات ورکړي دي په عربستان کې غير له مذهب او يا اسلامي قيوداتو له پابندۍ څخه په زور سره څوک مقصد لاس ته نشي راوستلای لوړپیره پريږده اوږده کالي واغونده اوږدې تسبيح اړوه، په لمانځه کې خضوع و خشوع زياته کړه هر څه چې دې زړه غواړي هغه کوه څوک څه نه درته وايي پيره خريل او يا د تمدن په لباس سره ملبسېدل په کې لوی آفت دی بالفرض که څوک له ذکر سوو مقرراتو څخه لږ څه مخالفت وکړي فوراً په کفر سره متهم کيږي او ټوله په خورا بد نظر سره ورته گوري يعنې د گرده عمر عبادت يې يو بې فايدي او عبث کار گڼي لنډه دا چې د دوی ټوله تمايلات پر لوړپيره اوږدو تسبحو او اودس باندې منحصر دی بل د قومي تعصب په نړۍ اشاره سره د بعضو افواهو او بې حقيقته پرو پاگندولو لارې څخه ژر يو د بله سره لمسول کيږي نو اوس لا درته وایم که بالفرض په درسپارل شوي دنده کې مو ذکر شوي مقررات مدنظر و نه نيول په يقين سره وپوهيږي چې ټوله مسلمانان به په يوه سلا سره د صليبي جنگو کانې راوکړي له يوې خوا څخه به عسکري تلفات راوړسيږي او له بلې خوا څخه به وترکانو و جرمنيانو ته د کسات اخيستو بڼه موقع په



لاس ورشي چي له مسلم ايمپائر سره د جگړې په قيام کې  
بنکاره گډون وکړي.

زه پخپل زغم له حسين سره په غير مستقيم صورت تماس پيدا  
کول او په هره ممکنه مرسته سره يې خوشحالول يو مناسب او  
پرځای اقدام بولم بنایي چې په دې لار کې به د صليبي جنگونو  
د مشکلاتو د تاريخ کتنه زما د دغې نظريې پوره تائيد وکړي  
د لارنس د صحيحې نقشي او پخو نظريو په اساس سره چې د  
پورتنې ليک مثبت هدايتونه هم ورسره ملگري وو لارډ کچيز  
وکړای شوای چې په غير مستقيم صورت سره د مکې حج  
کوونکي او زائرین د شريف طرفداره کړي او له ده څخه د هغې  
ویرې په اثر سره چې له ترکانو څخه يې په زړه کې درلوده  
پوښتنه وکړي چې ته د بغاوت کولو طرفداره يې که به؟

ډېرو معتمدو او رښتيا ويونکو کسانو ويلي دي چې لارنس  
دمخه تر دې په قاهره کې د انگرېزي ماهرانو په وړاندې د ذکر  
شوو گذارشاتو تذکر کړي او کمانډر هوگارت يې مجبور کړی و  
چې د قلم د بحیرې له لارې څخه د حقيقت معلومولو په غرض  
و خوځېږي مگر تر دې خوځېدو د مخه اطلاع ورسېده چې جگړه  
ومېنځته او شريف حسين د اتحاديونو د ملگري اعلان په بنکاره  
ډول سره وکړ. تاسې به گمان کوئ چې د دې انقلاب اور په  
چېرې صورت سره بل شو مگر داسې نه ده زمونږ د دې مدبر  
جاسوس مهيجو ويناو او په زړه پورېو پرېاگندو پخوا تر دې لاد



هغو خلکو بیده احساسات داسې په بنور راوستلي وو چې بېله جنگه او مرگ څخه په بل شي سره نه سرېدله.

وايي د دې مهمې وظيفې تر سرته رسولو او نتيجې اخيستو وروسته نوموړی د جنگ د خپرولو او پراخولو په غرض سره د عربستان لورته وليږل شو او هلته يې د جاسوسۍ يوه لويه دستگاه جوړه کړه بيا يې د يوه مذهبي شيخ په صورت سره په لاندې ډول پلانونه تر اجرا لاندې ونيول.

لومړی يې د مذهبي او اولسي مشرانو زړونه لاس ته راوستل پس له هغې يې شريف د يوه اسلامي مقتدا په حيث سره دوی ته معرفي کړ چې په دې سره يې له ترکانو سره د هغو بغض په زړو کې زيات او د جنگ اور ته يې تر پخوا لښه لمنه پسې ورکړه يو سيلاني وايي د هغه ځای د لڅ وليږو وگړو احساسات تر دې اندازې پورې پارېدلي وو چې په تش موتي او زنگ وهلو تورو سره يې د ترکانو و مسلحو لښکرو ته داسې ماته ورکړه چې هېڅ تصويريې نه کېدی په همدې جلادت او بهادري سره يې له يوې خوا څخه دنيا ته خپل عملي سياست بنکاره کړ او له بلې خوا څخه يې د استعمار منحوسه کمبله له خپل هېواده څخه ټوله او استعمارچيان يې بڼه وشمول.

په ١٩١٦ عيسوي سنه کې چې لارنس له سويز کانال څخه د مستير او نالد په ملگري د عربستان په لور روان شو د بېړۍ د سوکه تگ په اثر سره يې د شاوخوا د ټولو ساحلو بڼه ننداره وکړه بل يې په دې پلاسفر کې له پوی خوا د نوموړي ملک د



مسلمانانو پر مذهبي شعایرو باندې پشپرو قوفیت راغی او له  
بلي خوا ملي عنعنات او قومي دودونه چې د جاسوسی په فن  
کې لوړ اهمیت لري ور معلوم شول.

یو سیاح اظهار کوي چې د نوموړي کبنتی مشرماته وویل چې  
د لارنس زړور توب ته د طوفان د پینیدو په حین کې زه هک پک  
ولاړ وم نو ومې غوښتله چې په کومه پلمه سره په مجلس خان  
ورسره اخته کړم او د دغو پوښتنو په ذریعه سره معلومات لاس  
ته ځنې راوړم د کبنتی مشر بناغلیه تاسې کوم ځای ته د تگ  
نیت لری؟

لارنس: جدي ته

د کبنتی مشر: په دې نازکه موقع کې سیاحت کول امکان لري؟  
لارنس: البته

زما دې څو پوښتنو او د ده دغو مجملو ځوابونو د (مستیر  
استورز) په زړه کې څه شک پیدا کړ غوښته یې چې په مفصل  
صورت سره معلومات ځنې واخلي خو د هوا د انقلاب او د جدي  
د نژدیکت په اثر سره یې موقع پیدا نه کړه او هغه پت ارمان یې  
په زړه کې هغسې پت پاتې شو.

د سپیدو چاودلو پر مهال باندې په داسې حال کې چې د اوبو  
باډا سکو او د وچې باد چلېدلو دوام درلودی ناڅاپه د ساحل د  
زیگو څو پتې ښکاره شوې او د وچې د مرغانو چرو چوري  
واورېدل شو په دې وخت کې په ټولو ساننوتله از د ژوند امیدونه  
یې پیدا شوه د ورځې پر دولسو بجو باندې بېړۍ لنگر واچاوه او



د خو شواروزو اضطرابي حالت داستان پر دې ځای باندې سرته ورسېدې. سمدستي زموږ د لارې خوږ ملگری لارنس د کرنیل نیلسن په لارښودنه سره د انگلستان قونسل خانې ته بوتلل شو او موږ په یوه نیژدې هویل نوتلو.

یو لیکونکی وایي لارنس راته وویل چې د جدې ریگستاني ښار د ناپاکو کوڅو او اومو عمارتو له حیثه څخه د یوه مقوایي ښار په څېر سره راته وایسېدې چې د بوالهوسی له پاره جوړ شوی وي.

دا د انگلستان د وطن دوستۍ ښکاره ثبوت نه دی څه دی چې محبان یې د خدمت لپاره له لندن غونډې ښکلي ښار څه پر دیسان کیږي او د عربستان په وچو ریڼو کې د لوږې او تنډې په حال کې شپې و ورځې سبا کوي که له لارنسه سره د وطن د محبت او د وظیفې د اهمیت فکر موجود نه وای نو به یې سره بېرته پر ذکر شوو تکلیفو باندې داسې ژر د پاچاله دوهم زوی عبدالله نومي سره ملاقات نه کاوه او د هغه خواشینی به یې چې د مرستې د نه رسیدو له حیثه ورپېښه وه په هره ممکنه سعیه سره په خوښې نه تبدیلوله خو په هر صورت سره زموږ ستاسې هر فرد د ژوند تر وروستۍ تاپې پورې د وطن پورې دی او دا پور په تشو خبرو یا کاغذی لیکنو سره نه ادا کیږي بلکه د ښارگو په وینو یا د سوځوونکو ریڼو په زحمتو سره یې غاړه وزي.



بیرته اصلي مطلب ته راځم کله چې لارنس د پاچا له دوهم زوی  
 عبدالله نومي سره وليدل نو هغه د څه خواشینی په اثر سره چې  
 د مرستي د نه رسېدلو له حیثه څخه ورته پېښه وه د کوم  
 التفات په نظر ورته ونه کتل او د خبرو په ترڅ کې یې د گیلې په  
 ډول سره لا دا هم ورته وویل چې تاسې خو هغه بدقوله مطلب  
 پرسته خلك یاست چې په تشو وعدو سره مو د مسلحو او قوي  
 ترکانو په مقابل کې ودرولو اوس نه زس رارسوي او نه د نفر  
 کومک راکوی ده خوا رسرېږه پر دې چې نه یې د انگلیسانو  
 عسکر کومک ته گمارلای شوای او نه یې په دې لنډه موده کې د  
 دې ځای د معتصبو مسلمانانو په منځ کې کوم درر اچولای  
 شوای د هغه ساده توالواکڅی کدورت او خواشینی له یوې بلې  
 خوا څخه په یوه داسې خوشحالی سره تبدیله کړه چې چایې د  
 تېرې خوا بدې هېڅ تصور نه شوای کولای. او بل یې ضمناً دا هم  
 ورته مدللې کړه چې انگلیستان ستاسې د خاندان په حق کې ډېر  
 ښه ښه فکرونه لري او کوبښن کوي چې تاسې ژر د خپل مقصد  
 و معراج ته ورسوي.

پسله دې څخه یې وغوښتل چې د ده یا د ملک حسین په  
 وساطت سره له فیصل نومي سره چې ټوله حربي کارونه یې په  
 اراده اجرا کيږي تعارف پیدا کړي خو تر ټولو ښه ذریعه یې د  
 ټولواک هغه لیک شو چې خو عمر د مخه د نوموړي په عنوان  
 صادر شوی و.



يو ملگري يې وايي دمخه تر روانېدو شاه د ده په افتخار سره  
يوه درنه مېلمستيا هم ترتيب کړې وه. چې په هغه کې سربېره د  
عربو پر مخورو باندي بعضو انگرېزانو هم په پټ صورت سره  
حصه اخيستي وه د يوې ډلې موزيکه والو له خوا څخه به ځيني  
محلي آهنگو نه بولل کېدل چې دوی به سرونه ورته غورځوله  
مگر مونږ ته يې هېڅ خوند نه راکاوه دا هغه موزيکه وال وه چې  
دوی په جنگ ني له اسبابو سره گير کړی او هره ورځ به يې  
سهار مهال شاه ته د جرمنيانو يا ترکانو خوندورې ترانې ويلې  
چې په دې سره به يې د هغه احساسات د دې اضطراري ژوند په  
حال کې په بنور راوستله او ضمناً به يې هريوه کوبنس کاوه چې  
د جذاب آهنگ په ويلو سره ځان د انعام مستحق وگرزوي دا خو  
يوه منلې خبره ده چې له سياسته څخه بې خبره وگړي. د دښمن د  
ښکنځلو په کنايو هم نه پوهيږي او له هغه څخه د يوې ادبي  
پارچې په څېر سره خوند اخلي نوموړ او تاسې په دې اساس سره  
پردوی باندي د اعتراض کولو حق ته لرو.

مطلب دا دی چې په دې ځای کې د وظيفې تر سرته رسولو  
وروسته لارنس له شاه څخه خدای په امانې واخيستله او سم له  
خپله پلان سره د (ربغ) په بندر کې د نوموړي له منځوي زوی  
شرف علي نومي سزه ملاقي شو په لومړي پلا کې هغه د  
ناشناختي له وجهې له ده سره کوم دروند سلوک ونه کړ مگر  
وروسته يې د نوموړي سپارښتن ليک په اثر سره له خپله  
وضعيت څخه خجالت وخور او خورا ډېره معافي يې وغوښتله.



اما دا ساده تر پایه پورې په دې سر پوه نه شو چې پلار يې د ده په ليرلو کې مشر ورور ته څه مقصد لري. خو خورا ژر يې يم له ليکلي هدايته بې پوښتنې گرويرنې په يوه رنگينه کجاوه کې د دريو بلدو عربو په لار بنودنه سره په وطني کلو کې مخ د فيصل پر خوا روان کړ په لار کې سربېره پر لوږو تندو يا نورو تکليفونو باندي د سترگو يو شديد درد هم ورپېښ شو چې نه يې د شپې طاقت کېده او نه به د ورځې دا لاپرېرېده په يوه ځای کې يو بېگانه سړی ور سره مل شوی و چې له وضعيته څخه جاسوس بنکارېدی کله به يې د خبرو طرز په شامي لهجه او کله به يې په مصري لهجه سره اړوه په هره لهجه سره چې به يې پوښتنه وکړه ده به سمدستي په هغه لهجه سره داسې گونگ ځواب ورکړ چې هېڅ نتيجه به پر مرتبه نه وه خو تر يوه شواروز مزل کولو وروسته هغه پوه و چې کوم مقصد لاس ته نه راځي خوشې پښې ورسره شنې کوم بېله خدای په امانۍ څخه يې بله لار واخيستله او دوی د ځانو له وېرې څخه چې نه بايد کوم فساد مساد جوړ نه کړي پر بله لار روان شوه.

دا لار نسبت هغې بلې لارې ته ډېره اوږده او مخوفه وه که څه هم د مخه لارنس ته نوموړي سړي د ترکانو ځلانومي جاسوس په نظر ورغلی و اما دا گومان يې د فيصل په حضور کې د ځينو کسانو د اظهار له مخې يقيني شو.

اې ويونکو! تاسې لره دې معلومه وي چې زموږ د خاورې دې رشتين خدمتگار په دغه سفر کې نسبت نورو سفروته د وچنده



تکلیفونه وگالل د سترگو درد له یوې خوا څخه او دغو ماشو و  
 خزندو تکلیف له بلې خوا څخه ډېر تنگ کړي و بل یې د شپې د  
 منزل کولو له حیثه څخه نې غه خوب هم نشوای کولای تقریباً  
 دولس شواروزه (شبانروزه) یې د دغه تکلیف په حال کې تېر کړه  
 د دیرلسم شواروز د سپیدو چاودو پر مهال باندي د الحمرا  
 دواډې خوله او د کیمپ د کرډیو او عمارتو سرونه معلوم شوه  
 دلته یې نو د څو ورځو استراحت کولو په امید سره زړه  
 خوشحاله شو ایا ستاسې زړوته لویږي چې په دغه رسیدو سره  
 به یې تکلیفونه خاتمه پیدا کړي. او یا به یې د خوب پر مهال  
 باندي په بیغمی سترگې سره ورغلي وي؟

داسې نه ده پسله دي هغه زحمتونه لویږي او تندي پر ورغلي چې  
 ذکرشوي زحمتونه او تکلیفونه ور پورې هېڅ وه د وظیفې مینان  
 خو چې د قوم او وطن د محبت اور یې په درونو کې بل وي د  
 رښتیني عاشق په څېر سره شپه و ورځ آرامه نه لري او د اصلي  
 هدف د لاس ته راوستو په عشق کې یې مال، اولاد او حتی ځان  
 ته لاپام نه وي یو لیکونکی پخپل راپور کې لیکي چې د څانگه  
 پروخت باندي یې اوبن د کیمپ د عمومي مهمان خانې له مخې  
 سره گونډه کت کړه ده به لائېر استراحت او یوگړی خوب کاوه  
 چې یو بریتو عرب راغی او د عمومي قیامگاه تک ته یې  
 مجبور کړ. د شاهي قصر په خوله کې یې یو جگ قدی، ډنگر  
 زلمی چې سپین بخون د رښمن کالي یې اغوستي او زرین  
 چلتار یې تړلی و سره له نورو عربي مشرانو استقبال وکړ او یوه



مخصوص سالون ته يې چې پر چارپير باندې يې مسلح عسکر په غير رسمي لباس سره راگرزېدلی وه بوتی په دې اطاق کې پرته له مستقبلينو څخه نور کسان هم د جرگې په توگه سره راغونډ شوي وو چې په لومړي ځل کې يې ډېر برگ، برگ ورته کتل مگر تر تعارف وروسته هر يوه په خورا محبت سره د بڼه راغلي لاسونه ور اوږده کړه هغه جگ ځوان چې نروڅکې پيره يې د تور نقاب په څېر سره ښکاريدله بيله کومې معرفي څخه ده وپېژاندې چې فيصل دی نو ځکه يې د تعظيم له مخې دوهم وار سر ورته تپت او د هغه د زيات محبت مورد يې ځان واقع کړ. وايي تر لږ گړی سکوت وروسته فيصل د جرگه والو په سلا سره د ده خوا ته مخ راواړاوه او د ټوکو په صورت سره يې ورته وويله په دې سفر کې خوبه کوم تکليف نه وي در پېښ شوی که څه هم منزل خورا اوږد او گرمې ډېره شديده وه مگر تا سره له نابلدې د خدای په فضل او زما د گران پلار په توجه سره ژر وسرته ورساوه. ماته دانه ده معلومه چې ستاسې اوسېدل په دلته به دايمي صورت سره وي که په موقتي.

لارنس په خورا موډبانه ډول سره چې له څهرې څخه يې د تصنعې خوښۍ آثار ښکارېدل داسې ځواب ورکړ:

«د والا حضرت فرموده ډېره صحيحه ده او د ځان په مناسب توب کې هم هېڅ ويل نشته اما صرف دومره قدر عرض کولای شم چې د مشق زښت ډېر ځنې ليرې دي» په دې ساده وينا سره چې نه اشارتاً او نه کنایتاً کوم سياسي غرض په کې موجود و د



حاضرینو په بنو کې د یو ډول هېجان او تعجب آثار څرگند شول چې گویا د دوی په زغم د دې معمولي خواب ورکول هم د شهزاده په لوړ حضور کې یو ډول بې ادبي گڼله کېدله.

لارنس خوار ته به دې منظرې کله په دماغ کې دغه فکر ور گرز او په چې دا وضعیت به د جنگجویانه قوت د توهین په محمولیدو سره یو په زړه پورې اثر وکړي چې په هغه سره به د خپل مقصد منزل ته ډېر ژر ورسېږم او هغه پایلې به ځنې حاصلې شي چې ټوله امیدونه مې پورې تړلي دي.

او یا به د دې وحشي عربو په منځ کې چې د انسان مرگ یو معمولي کار ورته ایسې په ډېره بیرحمۍ سره ووژل شم په دواړو حالو کې زه خپل ځان موفق بولم که څه هم خلك وايي په پردېسۍ کې مرگ زور غواړي مگر ما ته د بې ننګۍ تر ژوند بل لوی مرگ نشته.

خو سربېره پر دې اندېښنو باندي به یې کله کله د سترگو تر کنجانو د فیصل تندي ته کتل او د هغه وضعیت به یې تر کنترول لاندې نیوی په هر پلا کتلو کې به ده ته دا متیقنه شوه چې سړی خورا کیندلی او د دې نورو ساده گانو په څېر سره بې فکره او بې سیاسته نه دي د شرقي حاکمانو ډب کول له دو لارو څخه دې چې یا خپل تفوق پر مادونانو باندي ثابتوي او یا نه غواړي چې د کښته استعداد راز دې افشاشي نو له همدې سببه څخه د ملک د پاچا او یا سردار د خبرې د غبرگېدو حق هېچا ته



نشته که بالفرض کوم چا تخلف ځني وکړ هغه ته د باغي په ډول سره سخته سزا ورکوله کيږي.

وايي فيصل به سربېره پر درباري وقار ساتلو په خبرو کې چاته لغازونه هم ويل او ځيني وختونه به يې له ځينو خبرو څخه تجاهل عارفانه کاوه نو ځکه يې وروسته تر څو دقيقو سکوت د لارنس پر شا لاس کېښود او د تصنعې خدا په حال کې يې د ريشخند په ډول سره ورته وويل:

که ((دمشق) له دې ځايه څخه لرې دی الحمد لله ترکان خو خورا رانيژدې دي که څه هم دې نعا ز زمونږ پر دېس قايد باندي ډېر بد اثر وکړ اما د سياسي فضا له خپرېدو له وجې څخه يې سکوت مناسب وبله او له ځواب ورکولو څخه يې فعلاً ډډه وکړه.

لارنس وايي د فيصل او نوروشيخانو د سياسي موضوعاتو له رغېدلو څخه به ما د خپلې نقشي غلطې اصلاح کولې او د دوی د زړوبه پتو رازو به خبرېدلې چې څه کارونه کېدونکي دي؟ دوی څه غواړي؟ بل دلته ما ته د يوه سړي د معلومات له مخې دا معلومه شوه چې عربي زړه وران د ترکانو د نوې وسلې مقابله په تشو کېدو د زړو توپکانونو او موتي ماتو تورو په ذريعه سره کوي او بله کومې اساسي نقشي او يا تياري څخه خوشکه په خوشکه ځانونه وژني تر ټولو لاد تعجب خبره دا ده چې يوه ته د خپلو جنگېدو هدف نه دی معلوم صرف د مشرانو خوښې او د اولجې پيدا کول يې غرض دی بل پرته له دې وجوهاتو څخه د



مصري جبهه خانې د شلو کالو په زړو توپکانو سره د ترکانو د عصري وسلې مخ گرزول يو ناممکن کار دی.

هغه سړی چې ده ته يې د دې وضعیت په باره کې په زړه پورې توضیحات ورکړه دا هم وویل چې مونږ ته اوس لارمه ده چې د راتلونکو حوادثو خیال وساتو او له تېر شوو حلق تلخیو څخه سترگې پټې کړو. تر ټولو لومړی باید په خلکو کې د اتحاد حس پیدا کړ شي ولې چې په بې اتفاقي هېڅ کار سره له عصري اسلحې مخ ته نه ځي د عربو د جنګ کولو طریقه هم د اصلاح وړ ده تاسې نه وينئ چې پلار او زوی په یوه توپک سره جنګ کوي کله چې يې يو ستړی شي نو يې دا بل ځنې واخلي بیا يې يو خاندان له بله خاندانه سره په گډه جنګ ته ځي او هلته فیرونه په واري سره کوي همدغه سبب دی چې د فیصل تکبر مسلسل بدلېږي او پر یوه قرار نه وي بل د خوراکی موادو کمبود هم ډېر مشکلات او خنډونه مخې ته اچولي دي که په دې لار کې يو گټور تصميم ونیول شي گومان کوم چې حتماً به ښه پایله ورکړي.

په اوس کې د جنګ کولو ښه لار دا ده چې يرغل باید په ناڅاپه صورت سره وي چې له یوې خوا څخه ځانې نقصان لږ ورسېږي او له بلې خوا څخه ولجې ډېرې په لاس راوړه شي ولې چې د ترکانو فوځيان يا د لوړو کلاؤ په برجونو کې مسلح ناست دي او يا يې په لویو ښارو کې پاڅه سنگرونه جوړ کړي دي چې په هر وار باراني فیر سره دلخ و لپرو عربو حواس مختلوي ولې به يې



نه ورمختلوي آيا په تش لاس سره د احساساتو په زور پر وسله وال غليم باندي بری پيدا کول امکان لري؟ يا په وړي نس سره په هفتو، هفتو څوک جنگېدای شي؟ يقين وکړه. که له کومه طرفه څخه دوی ته وسله ورکوله شي او په نس ماږه شي نو په خورا لنډه موده کې به په مقابل طرف هغه کانې وکړي چې چا به په چا نه وي کړې.

مطلب دا دی چې د فيصل د مشاورانو ځينو ياداشتو او ياد دې شاهد پورتنينو توضيحاتو د لارنس په زړه کې له عربو سره د فوري کومک کولو مفکوره ټينگه کړه وې غوښتل چې په دې مورد کې له خپلو لوړو منصبدارانو سره په مصر کې مفاهمه وکړي نو ځکه يې په خورا چټکۍ سره هغه د تکليف لار چې د مخه پر تللی و د د نيوب (Yanob) د ښار له خوا څخه تر جدې پرې د يو عالم مشکلاتو په حال کې طی کړه وايي په جده کې يې له اميرالبحر و يمزی سره وليدل او د خپلو انکشافاتو راپور يې د هغه تر نظر تېر کړ ضمناً يې د تگ په عزم کې هم د ځان ملاتړ وگرزاوه دې اميرالبحر پخپلو بېړيو کې د عربو قوماندانی لره ځينې نفرې په ملي لباس کې د مرستې په توگه سره راوستلي وو او پخپله يې اکثريو محاذو کې په عملي ډول سره گډون کړی او څو واره يې پر ترکانو باندي مسلسلې گولي اورولې وې.

لارنس د دې ځای د کارو تر انجامولو او له دې ستر منصبداره سره د افکارو تر تبادلې وروسته خرطوم ته ولاړی او د هغه ځای



د گورنر (ريخبالد ولگېت) نومي فکري يې د خپلو امکاناتو لوري ته راوگرز اوه بيا نو د نيل د سيند له جنوبي طرفه څخه قاهرې ته ورسيدې هلته يې سربېره پر ډېر کونښن باندي د جنرال ستياف خيال د ده له خياله سره توافق پيدا نه کړ ځکه چې هغه گومان کاوه چې دی د خپلو لومړنيو مشکلو اقداماتو تر عهدي بڼه وتلی دی بله پلا ليرېل به يې تر دې لاکتوره نتيجه وبخښي او ټوله نيمگړي کارونه به په صحيح صورت سره بشپړ کړي نو له دې امله يې په زوره فيصل ته په دوهم ورتگ سره مجبور کړ. که څه هم ده ډېر عذرونه ور وړاندي کړه او په ننوتو يې خلك ورو لېږل مگر کومه پايله يې ونه بخښله په خورا مات زړه سره بېرته (ينوب) ته ستون شو هلته يې وليدل چې په غياب کې ټول شيان تيت و پرک شوي او د ترکانو يرغلو ټوله عرب تر پخوا لاسيات وارخطا کړي دي په دې پلاتگ کې يې بيا د فيصل او نورو سردارانو له طرفه څخه تود هرکلی وشو دلته نو لارنس موقع پيدا کړه په داسې حال کې چې د دوی د هر يو له تندي څخه دوېرې آثار ښکارېدل د خپل کسات اخیستو په ملحوظ يې د پسڅند او څندا په صورت سره داسې وويل:

پرتش ډگر باندي خو هر څوک لاپې وهي مېړه هغه دی چې د رشتيا پر ميدان ټينگ ودريري او د خپل مرگ په قيمت سره نورو ته ژوند رانيسي د دې وينا په اورېدلو سره ټولو سروونه کښته واچول نه يې د "هو" ځواب ورکړه او نه يې د "نه".



د وطن رشتینی خادم (لارنس) د آمرینو ټولې بې قدرې او جفاوې چې په دې پلا یا نورو پلاوو کې یې ورسره کړې وې د وطن د عشق په لار کې گرد سره هېرې کړې په پاک زړه او پاکه عقیدې سره یې د مرام وړاندې بیولو ته ملا وتړله.

د "ینوب" ختیځې خواته د سل میله واټن په اندازه سره د مدینې ښار چې د مسلمانانو په نزد ډېر تقدس لري واقع دی له دې ښاره څخه بیا دمشق ته یو سړک تللی دی چې د فیصل د ورور د فوځي چوڼۍ له څنګه سره تېرېږي بیا د دو سوو میلو په اندازه د شمال خواته د عقبی د خلیج او ینوب په منځ کې د (وجهی) پر بندر باندي تمامېږي په دې بندرګاه کې د ترکانو په موجودیت سره عرب له دوخواو څخه تر خطر لاندې کیدل که بالفرض لارنس په مدینه کښې اوسیدل غوره کېږي اود (وجهی) ولورته متوجه سوی وای نو حقیقاً به ئې دا اقدام پرځای او نتیجه بخښونکی گڼل شوی او ثریوی اندازی پوری به ددې خطر احتمال نه موجودیدای.

وايي په دې پلاسفر کښې په ښکلي چلتار- ورینمینو ملی کالو- زرین کمر بند سره چه جوهر هاره پیش قبضه پکښې وهل شوې وه تر هر عربي شهزاده ښکلي ايسيدئ غیر له شنو سترگو - ټیټه قده او سره مخه څخه چا دیوه انگریز گومان نه شوای پرکولای حتی بعضو ناخبرو عربو به د فیصل ورور باله او د هغه په ډول سره به ئې عزت ساته په زړورتوب او سخاوت کښې به یې هم په هر ځای کښې ستاینه کېدله- د تقوی او پرهیزگاری ارادت هم د ځینو، ځینو ورته پیدا شوی و، د تعجب خبره لاداده چه په دومره



اوږده موده کښې له ده څخه کوم داسې حرکت صادر نه شو چه  
 ددوی د معاشرت له آدابو څخه دې مغابرت ولري او لرلي  
 فکرونه دې دده په حق کښې پریله خوا باندي واپوي.  
 وايي کله چې له دې لارې څخه ده ته ددې منطقي د قيادت  
 حاصلولو بشپړ اطمینان حاصل شو نو یې خلکو ته په زغرده  
 سره د (وجهی) د تللو امر وکړ او د ۱۹۱۷ عیسوي سنې د  
 جنوري په میاشت کښې په یوه لویه قافله دده- فیصل او نورو  
 مشرانو په گډون سره هغه لورته کوچ سوه چه د اوبنانو غرغرو-  
 د خلکو شورماشور او د کجاو چغکی یې په دې وچ ریگستاني  
 ساحل کښې یوه هنگامه جوړه کړې وه له دوی څخه به یوه ټولې  
 په ډولو سورناسره اتې کوونکي تله او بله به یې د موزیکي په  
 تم- تم یاد ټولگي په زړه وړونکو نغمو سره مدهوشه روانه وه د  
 اوبنانو په چابکي سره به له سپرو څه سری جندي دوری و،  
 هیسته کېدنې تودباد به گاهی له یوه څخه لوپته و بنویوله او له  
 بله څخه به یې خولې په هواکړه ددې اطمینانی تگ په ترڅ  
 کښې یوې (گاوي) ته نیژدې ناڅاپه دوه کسه سپاره معلوم شول  
 چه یو یې له بنې څخه عرب او بل یې خارجي بنکارېده دلته نو  
 په دوی کښې څه اضطراب پېښ شو مگر دې اضطراب او  
 پریشانی ډېر دوام ونه کړ ولې چه له وضعیت څخه د مغرضینو  
 او مطلبیانو گومان نه پر کېده خو دښه نیژدې کېدو په نتیجه  
 کښې دا گومان یقیني شو او معلومه شوه چه یو د انگریزانو  
 پخوانی افسر کرنیل نیوکامب اوبل یې ملگری دی دا افسر -



د خپل هم کاره ملگري لارنس په ليدلو سره هومره خوشحاله شو  
 چه له ډېرې خوښې څخه يې خپل آس پرېښوده او له ده سره په  
 کجاوه اگښې سپورشو ترنيمې گړۍ پورې يې ښه د زړه خواله  
 سره وکره بيایې نو د کوم مهم کار د اجرا کولو په غرض سره  
 خدای په امانې ځنې واخستله او پر بله لار رهۍ شو.

ددوی قافلې ماښام ته نيژدې په يوه هوار ډاگ کښې چې شينلی  
 ډېر پکښې وه واروله ددې ځای هوا باران ډېره مرطوبه کړې وه  
 او له راسته پلوه څخه نری نری باد هم چلیده د شاوخوا  
 پراوسيدونکو باندي د لښکريانو له ليدلو څخه هم غلبه وکره  
 مگر بعضو باخبرو خلکو په اطمینانی صورت سره ورته واضع  
 کړه چه دا زمور د دوست فيصل فوج دی غواړي چې پر (وجهه)  
 يرغل وروړي.

لارنس وايي ددې ځای ساده عربو ته چه زمور د جمعیت له  
 ليدلو دا محسوسه شوه چې ټوله نړۍ د ترکانو په مخالفت کښې  
 حرکت کوونکې ده نو ځکه به د شيخانو تر مشرۍ لاندې ډلې،  
 ډلې، راتلې او له فيصل سره به يې دوفاداری قسم کاوه زمور د  
 کوچ و بار د معطلۍ لوی علت په دې ځای کښې نه يږي خوا  
 څخه ليرې خلکو ته حال ليرول او هغه جنگ ته رابلل و له بلې  
 خوا ټول جهان د ترکانو له طرف څخه مسموم شری وو چې بيله  
 پاکولو، څخه يې بله چاره نه درلوده ددې سوکه تگ په حال  
 کښې چې به نن ياسبا د مقصد تکی ته رسيدلو ناخاپه د  
 (وجهی) د فتح خبر را ورسیده او مور ټولو د هارډنگ نومی



اوگوت د مایوگانو او متحدو عربو په دغه فتح سره زبسته د پره خوشحالي وکړه.

کپتان بائل په اوگوت کښې لارنس ته ددې فتح گذارشات داسې بیانوي.

موږ له بحره څخه د پنځو سوو عربو په ملگری سره د (وجهی) پر بندرگاه باندي گولی اورولې او پر ساحل باندي مو پیاده سوو عسکرو له ترکانو سره په دننه ښار کښې لاس په لستوني جنگ کاوه چه په دې وخت کښې نابیره یوه افسوسناکه واقعه پېښه شوه د شاهي هوایي سرویس یو لفتینت د بیړیو د ځای ټاکلو په حال کښې د گولی د چاودلو په اثر سره مړشو مگر زموږ زړورو عسکرو سربیره پردې ضایعه او یاد ترکانو پرسخته جنگیدلو باندي د خدای په توکل او دوچ موټه په زور سره نوموړي ښار فتح او خپل د افتخار بیرغ یې پرونجه په دې فتح کښې خورا د پرمختی اسبابونه خلکو ته د الجي په توگه سره په لاس ورغلل چه هر نادیده عرب یې په ځایولو پورې اریان و.

کله چې د وږو عربو سترگې ددغوبې شمارو مالو او اسبابو په برمه کولو سره مړې شوې او د فیصل بی قراره زړه ته په دې غیبی فتحه سره ډاډ حاصل شونو لارنس قاهرې ته دراپور ورکولو په غرض سره سفر وکړ او هلته یې لومړی له جرنیل (کلیستین) سره ولیدل چې هغه ته یې د خپل پلان د صحیحې نتیجې تر تفصیل ورکولو وروسته وویل زه ستاسې د ریس



درنووسلو او ډېرو روپو دژر رسولو په شرط سره کولای شم چه په  
 لنډه موده کښې دې ټول ترکان له عربستان څخه وباسم دده  
 ددې قول تصدیق د نورو حاضرینو له طرفه څخه هم وشو او  
 پخپله جرنیل یې له جدیت او فعالیته څخه خوښي څرگنده کړه  
 ضمناً یې د خبرو په ترڅ کښې د نوموړي با کفایتي او پوهه  
 پخپل مسلك کښې هم ډېره وستایله خو له بده مرغه یې د  
 فلسطین د اړودوړ او مشکلاتو له حیثه څخه دده ددې پیش  
 نهاد عملی کیدلوته موقع نشوای پیدا کولای مگر سر بیره پردې  
 باتدې په بشپړ اطمینان سره دا ور معلومه وه چې په تشو  
 مدبرانه کارروائیو و ترکان ډېر وارخطا کړي دي په حقیقت کښې  
 دی په دې خپل فکر کښې ډېر تیرو تلی و. چه بر منډه عرب یې  
 دده په وچ تدبیر سره بیله ازوغې او نورو حربی لوازمو جنگول  
 او یایې په ساحلي علاقو کښې د بغاوت خپریدل یو معمول کار  
 گانه همدغه سبب و. چه په دې پلاکښې لارنس  
 د رس او یا نور کومک دنه رسیدو له وجه څخه په هرځای کښې  
 ناکامه شو او بې نتیجې خپلې فوجي قیام گاه ته ستون شو  
 وایې دا ستونډه یې یوازې د ناکامی له وجه څخه نه وه بلکه  
 لوی مقصد یې دا وه. چې د لښکر د اصلي شمیر او روحیاتو  
 درك ځانته معلوم کړی چه آیا ددښمن تبلیغاتي منابعو خو  
 دارادې کوم تزلزل نه دی پکښې پیدا کړی  
 خو خدای و، چه هلته یې د فوجي قیام گاه د وړوکی کلي په  
 لونیډلو او یا د فیصل له لښکره سره د شریف علی د لښکر



یوځای کېدلو خواشیني په خوښی سره تبدیله کړه او بې قراره زړه یې آرام ومونده. تر ټولو لاد خوښی خبره دا وه چې نوموړي قیامگاه ته نیژدې د مصریانو او انگریزانو وړوګي کیمپونه جوړشوی وو چه دوی او هغه به د ضرورت په وخت کېنې تګ راتګ سره کاوه.

وایې عرب د نښو له ویشتلو څخه که په جنګ کېنې وي که غیر له جنګ څخه یوشانته خوند اخلي یوه ورځ ځینو عربو د الوتکې پر بڼه سره لوبې کولې چې ناڅاپه وچاوده او خورا ډیر کسان مړه شوه مور دوه انجینران چه له لارنس سره د ټوپکو د مرمت کولو او یانور عربي کاروبار د اجرا په غرض هلته تللی وو لیکي: (چه ساده عربو ته صرف یو معمولی کار هم سحرا ایسته او پر هغه باندي پخپلو کېنې بېلې، بېلې تبصرې کوي یعنی ځینې یې عامل یوشی او ځینې یې بل شی گڼي دوی غیر له قبیلوي تفوق او نسلي تنفر څخه بل کار نه لري. خو سر بېره پردې جهالت او نا پوهی باندي یې له لارنس سره د هر یوه هومره محبت پیدا شوی و، چې هېڅ کار به یې دده بې سلاو مشورې څخه نه کاوه هر کړدی وال به یې بیل، بیل احترام ساته او دیوه لوی شیخ یا ملا په نظریې ورته کتل د (وجهې) د فتحې د جوش و خروش یوه علامه داوه چه د هغه ځای وړوګو، ځلمیانو، زړو او حتی ښځو به په یوه اتفاق سره دیرغل کولو د امر انتظار یوست ددوی د جنګ او سلحشورۍ په دې فطري ژوند سره به لارنس له یوې خوا څخه خوشحاله شو او له بلې خوا



څخه به دشمالی او منځنیو قبیلوبی و فایو خواشینی کرنو ځکه  
 یی له مجبور تیا څخه د فیصل په سلا و، مشوره سره د هغو  
 ځایو مشهورو شیخانو ته د قاصدانو په ذریعه لیکونه سره له  
 تحفو واستول او ټینگ خواهش یی ځنی وکړ چه د ترکانو په  
 ایعتلو کشی د پاچا له زامنو سره مرسته وکړی- هلته به په  
 هر شیخ نشینی کښی دده د شخصیت او اهلیت په باره کښی  
 تودی تودی پوښتنی کي دلې مگر هغو هوبنیارانو قاصدانو به  
 یی هره اشتباه د مدلو دلایلو له لاری څخه په یقین سره بدلوله  
 خو په لنډه موده کښی ددوی په همدغه سعیه او مجاهدت سره  
 د دښمن ټول تهمتونه او پروپاگندونه بی نتیجی شول گردویي له  
 یوه مخه څخه د شیخانو تر مشری لاندی د فیصل د کیمپ  
 لورته مخ ونیوه دلته چه به په ډېر موډبانه صورت سره له دوی  
 څخه لورته واخیسته شوه بیا به سره له زیاتو تحفو او انعامو د  
 حربی قوماندانی د اوبنانو په ذریعه سره وخیلو ټاټوبو ته رسول  
 کېدل نوموړو انجنیرانو د خپلو یاداشتو په بل ځای کښی دا هم  
 لیکلی دي چې د لیرو صحراو، عربو به داسی زاړه ټوپکان مور  
 ته د مرمت کولو په غرض سره رالیږل چې پریوه کنډاغ به یی  
 دیرش پتری وهل شوی وو او چا غماغو یا میلانو به یی  
 د جوړیدو قابلیت نه درلوده کله به وړو شیخانو د زرو وسلو  
 د ترمیمولو په پلمه سره ځانونه د کیمپ عمومي مهمان ځانی ته  
 رارسول او دلته به یی هفتی، هفتی او میاشتی، میاشتی  
 تیرولی کله به بیا د تیری زمانی زری توری راوړه شوی چې په



لاستو کښې به يې قيمتي جواهرات کارشوي وو لارنس به دغه توري په لاس کښې په ډېر حيرت سره اړولې او د منځنۍ پيرې د شاندارو يادگارو گومان يې پر کاوه.

د ليرو ځايو عربو په تگ راتگ کوم قيد نه دلوده پخپله مرضا سره به جنگيدل او پخپله مرضا سره به کوروته تلل حتی د قهوې ديوې پيالې څکلو له پاره به يې هم جنگ معطل کاوه مور ته امرشوی و، چې ددوی دهر ډول بد وضعيتی په مقابل کښې به تندي نه ترشو او په يوه ذريعه سره د ذريعو به يې که دپيسو له لارې څخه وي که د خدمت له لارې زړونه ساتو تاسې باور وکړئ چه داسې توپکان به يې مور ته د ترميمولو له پاره راوړل چې هېڅ د جوړيدو قابليت به يې نه درلوده مجبوه به شوو يابه مو په نوي ورسره بدل کړل او يا به مو هغه زاړه، وراسته ور ترميم کړل مطلب دادی چې هېڅ وخت کښې مود نا لفظ پر خوله نه ورته راوړه او هر ډول بدسلوکیو ته مويې تېرونه دغره په څير سره سپر کړي وو ددې منطقي قايد (لارنس) بيچاره غير له دې څخه چه احساسات يې ورژوندي کړي په بل صورت سره ددوي ددغو وحشتو او بربريتو مخ نيوی نشوای کولای د نابلده او باز په څير سره به يې کله يوشی او که بل شي ته لاس اچاوه د مشيرانو او مخورو رایه داوه چې راساً دې پر مدینه باندي يرغل وروړه شي مگر ده د ذکر شوي وضعيت نا عدم اطمینان له حیثه څخه دا کار مناسب نه باله وايې چې له يوې خوا څخه دا ور معلومه وه چې ترکانو په هغه ځای کښې ټول



محاذونه قوي کړي دی اوله بلې خوا څخه یې په وړو عربو ویسانه درلوده پرته له دې وجوهاتو څخه یو داسې سړی د مرستیال په حیث سره ورته رالیرل شوی و، چې په رسمیاتو کښې به یې شخصیات ورسره پالل یعنی د تیرې دښمنۍ په اثر سره یې دده بدنامۍ ته بدې راغښتې وې د وظیفې اهمیت یا خدمت د مقدس والی پاس یې هېڅ نه درلوده نه یې پخپله کار مخ ته بیولای شوای او نه یې دې کارته پرېښووه تر دې اندازې پورې بې مغزه او بیعقل و، چې جاهلو عربو به یې لاپرې سیاسۍ باندې خنډل او دده بیدون بدن پینې به یې کولې.

یوه ورځ د کمپ شاته لارنس اوفیصل په بعضو موضوعاتو کښې مشوره سره کوله چې یو عرب په ځغاستاراغی اوفیصل ته ئې په غوږ کښې په پس پسۍ څه وویل بیرته ژرولاري فیصل لارنس ته مخ وړ واپاره په خندا سره ئې وویل: "اعدا" راغی گوندی خدای وی چه د ئې پهلوان په مرسته سره موداشلیدلی کارمخ ته ولاړشی دوی لادغه خبری سره کولې چه د خیمې پیخول پورته شو او یوجک قدی ښکلی ځلمی چه نروڅکی پریره او اوږده بریتونه ئې درلوده سره له پنځلس کلن زویه داخل شوترسلام اوتعظیم وروسته ئې د فیصل لاسونه مچ کړه بیاني خورا په مودبانه صورت سره په لوړ آواز څوواړه داوویل ای زمونږ دسرتاج اودتول اسلام خیر غوښتونکې بيله تاڅخه مونږ دبل چا قیادت نه منو یوه شپه "لارنس" د عربو مخوروته پردسترخوان باندې د بعضو جنگی تعلیماتو او عصری اسلحو د استعمال په باره



کښی توضیحات ورکول چه ناڅاپه "اعدا" په خورا چيغواو غلبلو سره له خیمې څخه ووتی اودباندی دیوه شی دکوتلو آواز هم واوریدل شو دې حرکت ټول مجلس په حیرت کښی واچاوه او ورپسی کرده حاضرین ددرک معلومولو په غرض سره ورووتل وې لیدله چه نوموړی خپل مصنوعی غابڼونه په ډیر غضب سره کوتلی او وایی مامعاف کړی چه دخپل بادارپاک خواړه می دترکانو په دغونجښل سوو مرداروغابڼو سره وژوول .

دده په دې وفاداری اوځوانمردی سره دفیصل تندی دگل په شان وغوریدئ اوله ډیری خوښی څخه به ئې کله دیوی خوا اوکله دبلی خوا خلکوته وکتله اوپه لوړ آواز سره به ئې څو واړه دا وویل زمونږ وفاداری اوزړه ورتوب چه به دچا وچا وژړه ته نه لویدیئ اویابه ئې یوراز و بل رازفکرونه اووسوسې په دماغ کښی گرځیدلې نواوس دی راسی په پخوسترگوسره دی یو واردامنظره وگوری )

وایی لارنس دمخه تردې واقعی "اعدا" ته دیوه معمولی سړی په نظرکتل اویومطلب اشنا اوپه خپل چاروکی ئې باله مگر اوس داورته ثابته شوه چه ډیر سپیڅلی یومخی انسان دی بل ئې له یوه معتمد سړی څخه دده داصلیت اوشخصیت په باره کښی داسی معلومات هم ولاس ته راوستلی . دغه "اعدا" چه اوس ئې تاسی له فیصله سره دوفاداری منظره ولیدله دیوی مشهوری قبیلې مشردی چه په میلمه پالنه اوزړه ورتوب کښی



ساری نه لری که خه هم له خهرې خخه خوان معلومیږی  
 اما عمرئې وشپیتو کالوته نژدی اته ویشته ماندینې لری په  
 زور ورباندی ئې زړه نه سوخی مگر په کمزورې باندی  
 ډیر مهربانه دی له مرگه خخه کرت نه بیریرې او هر رنگه قوی  
 د بنمن ته مخ پرتندی ورخی له هری خوا سره چه په هروخت کبسی  
 ملگری شوی دی خدای هغه خوا ژر په فتح اونصرت سره  
 سرلوړې کړې ده .

د "عقبی" بنار چه په ټوله عربستان کبسی د سوق الحبشی له  
 نقطه نظره لوی اهمیت لری د عقبی د خلیج په وروستی گوټ  
 کبسی واقع دی ددې بنار نیول چه د ترکانو د استحکاماتو له  
 حیثه خخه یو سخت کار و او بی تریو عربو نشوای کولای چه  
 د بحر او یا وچی له لاری خخه دی پر هغه باندی یرغل وروړی نو  
 حکم لارنس وغوښتله چه د دښمنانو فکرونه د وچی له خوا خخه  
 یو مخ راوگرزوی او د بحرو خواته تمرکز ورکړی په دې چل سره  
 به نو د "اعدا" - "ابوطی" او نورو سردارانو د نفیو په کومک  
 سره ناخاپه له دې بلی خوا خخه یرغل پروړوی مگر په دې  
 نظریه کبسی بیا مشاورینو د تیری نظریې په ډول سر، مخالفت  
 ورسره وکړ او هریوه ئې د هدایت اخیستو په ملحوظ سره  
 د عمومی قوماندانی په عنوان متعدد لیکونه صادر کړه د  
 ۱۹۱۷ کال د اپریل د میاشتی په پای کبسی لارنس و خپلو  
 آمرینو ته د بشپړو توضیحاتو ورکولو په غرض سره د مصر  
 لورته سفر وکړ او د می د میاشتی پر لومړی تاریخ باندی بیرته



(وجهی) ته ستون شو سمدستی ئی سم له خپل مرتب پلان سره  
 د می د میاشتی پر نهمه نیته باندی د "اعدا" او نورو سترو  
 مشرانو تر سلاو مشوری وروسته دایله جاریانو یو لوی جمعیت  
 د عقبی خواته وکوچاوه په دې پلا کبسی هم د هغه ذکر سوی سفر  
 په خیر سره یوه ډله و ډول ته نخیدله او بله ډله د باجی آواز ته  
 مدهوشه تللی وه "اعدا" او نور سرداران د لارنس خوږو قصو  
 داسی جلب کړی وو چه بیخی ئی د سفر د ستړیا احساس نه  
 شوای کولای ددغی خوښی او صمیمیت په حال کبسی پسله دو  
 ورځو څخه و آل کرنومی ځای ته ورسیدله په دې ځای کبسی یو  
 سپین پیری سره له زامنو اوسیدی اویوڅو دخرما محدودی ونی  
 هم ولاری وې. دوی دیوې ورځی په دغه ځای کبسی میشت شول  
 ددریمی ورځی څابنت مهال ئی بیا سفرته دوام ورکړ  
 دماز دیگر په شپږو بجو باندی ئی یوحک کوتل مخی ته راغی چه  
 غیر له څکیدلو څخه په بل شی سره څوک نشوای تراوښتلاي  
 مگرد عربوز حمت کبسه زامن دیوه بل په کومک سره په ډیره  
 چټکی ترتیر شوه اوپه هغه بله خوا کبسی ئی له یوه جاسوسه  
 څخه دخیریت دمعلومات غوښتلوپه ملحوظاتوسره دیوی  
 زرغونې ناوې (وادی) په مخ کبسی خیمې ونجتلې.  
 شپه په ډیر انتظار سره تیره شوه سهار فوج "داعدا" ترقیادت  
 لاندی وکوچیدی. هرچاته چی به داموقتی وظیفه تربله پلادیره  
 کیدلو پوری وردغاړی کیدله نو هغه مجبوره وو چه په هره شیله  
 لوړه ژوره کبسی څاروکړی اودلښکر د انتظام اوانضباط مراقبت



وساتی په همدې ملحوظ سره به نوموړی کله یوې غونډې ته او کله بلې غونډې ته وختی خوسربیره پردې تلنگو شلولو باندې د لاری هیڅ درک ورمعلوم نه شو وایې ددې تردد اوتلابن په حال کښې ئې دپاخه خابنت پرمهال باندې داورگاډې له لین سره خوسپاره ترسترگوشوه لارنس په ډیره وارخطایی سره له ده څخه پوښتنه وکړه داخلک ستاپه سترگوشناخته درځی؟ "اعدا" دسریه بنورلوسره "دنا" جواب ورکړ لښکریان په خپل طبیعی تگ سره روان وو چه په معنویاتواو وضعیت کښې ئې کوم تغیرنه محسوسیدئ ترڅه څکل تللو وروسته مشاهدتا هریوه ته معلومه شوه هغه سپاره ددوی دبنل محاذ نفری دی اودمسترهارن ترمشری لاندې ددی ځای دریل دپتریو الوزولو وظیفه وردغاری شوې ده لارنس دخپل دی نوی همکار سره په لیدلوخورا ډیره خوښی وکړه او یو ساعت ئې دخپلې نقشی له مخی څخه لاری وروښودلې بیانوهغه سره له خپلونفریو بله لاره واخیستله اود دوی قافلې په دا دوهمه ورځ مازدیگرد ریلوایی دعمومی جنکشن له څنگه سره دشیپی تیروولو له پاره وارپول په داسبائی دنوموړی منطقی دریلوایی تریتریو الوزولو وروسته خپل مشکان له اوبوڅخه بڼه ډک کرل اود (آل هرل) دوچی ریگنی بیدیا په سخت سفرهی شول وایې په دې لارکښې گرمی اود بادریگ پاشلو له یوې خوا څخه اودشیپو شیپو بد خوابیو له بلې خوا څخه د ټولو وضعیت داسی ورخراب کړی وو چه سراب ته به ئې داوبو په هیله سره ورځغستله اودهریوه سوو



کوکو فضا په سراخیستی وه گاهي به و خدای ته په  
 زاریو او دعا شوه کله به ئې لارنس او مشران تر گریوانو تینگ  
 و نیول دالپر پرده پسله یوه شواروز تگ خخه ئې اوږه هم مخ پر  
 خلاص شوه او اوبه ئې هم لږې شوی دلته د ټولوله ژوند خخه  
 امیدونه وشلیدل او د مرگ په انتظار کښی یې سترگی خلور  
 شوې ددی پریشانی او اضطراب په حال کښی ثابت مهال  
 یو اوښ خالی ولیدل شو چه سپور ئې په کوم ځای کښی  
 دکمو اکی له حیثه شیوه شوی وو لارنس ئې داړخ له ملگری خخه  
 دنوم پوښتنه وکړه او د غائبیدو تفصیل ئې ځنی وغوښتی هغه  
 تر لږ فکر وروسته په ډیره وار خطایی سره ورته وویل نوم یې  
 عاصم دی مگر پریاته کیدو باندي می یې خدښکه علم شته  
 زمونږ بادرده پردیس ته خپل پاک ایمان اوسپیڅلی ضمیر ددی  
 اجازه ورنکړه چه دلاری ملگری دې که څه هم غریب وی په  
 بیوزلی سره له لوږی یاتندی خخه دکومی کوتی له څنگه سره  
 مرشی اودی دی ددی نورو بی عاطفی ملگرو په خیر سره رو  
 ردورته گوری نوڅکه ئې بیله دی خخه چه له مرگه ووبریږی  
 اویادی دخپلی لوږی اوتندی خیال وساتی سربیره دیوه اودبل په  
 تهدید باندي داوښ مخ راوگرز او ه اوتردوه ساعتته تگ وروسته  
 ئې هغه خوار ځواکی انسان دیوې غوندی په بیخ کښی  
 دیهوبنی په حال کښی وموندی په خورا تکلیف سره ئې په  
 یوازی سرو کجاوی ته پورته کړ او بیرته په چټکی مخ د قافلې  
 پرخوا رارهی شو. "اعدا" اودوه نور ځلک چی په ده پسې رارهی



شوی وه په لار کښی ورسره مخامخ شول که څه هم هغوی ئی په  
 ظاهره له دی وسیله ناکه وضعیت څخه و خوښی اظهار وکړ مگر  
 پشلاتې پوچ ورد ورته ویل اودده دا حرکت ئې یونامعقوله اوبی  
 ځایه حرکت باله .

مطلب دادی چی پسله پنځلسو ورځو څخه په داسی حال کښی  
 چه داساعت یابل ساعت به دتول مرگ دتندی او گرمی له لاسه  
 یقینی وو یوه نخلستان ته ورسیدله له دې ځایه څخه بیاتر لږ  
 توقف وروسته مخ د ( بیراحضر ) پر خوارهی شول چه داځای  
 دسراهان دوا دی دشمالی طرف په ۵۰ پنځوس میلی کښی واقع  
 وو وایی په دغه لار کښی دیوې داره مارانو له طرفه څخه ناڅاپه  
 فیرونه پری وشوه چه یوئې ددوی له ملگرو څخه مړ کړ که څه هم  
 لارنس وانډیوالانو ته دتوقف او کوزید و امرور کړ مگر هغوئې  
 دخپل مړی دبدل اخیستلو په ملحوظاتو سره په خوله ونکره او  
 سمدستی دغوندی پرچاپیره بانندی یوه الغه شوه یرغل  
 اوړونکوئې تریوی گړی پوری لامقاومت وکړ مگر په آخر کښی  
 ئی په ډیره بیشرمی سره ماته ومیندله او په شاوخوا شیلو کښی  
 سره تیت وپړک شوه . دوی وروسته تریوه شواروز تگ ونوموړی  
 څاه ته ورسیدله او پردغه ځای بانندی ئی دسفر لومړی برخه  
 بشپړه شوه .

پسله دی څخه نودعقبی دمحاصرې منصوبه پسی راواخلو چه  
 لارنس ته به دهغه ښاردفتحی په باب څه ډول ډول فکرونه په  
 خاطر کښی وگرزیدل او د خلکو دغولولو له پاره ئی څه



رنگارنگ پلانونه سنجول وایی ددغه فکری انقلاب په نتیجه  
 کښی ئی دهغه ځای لوی شیخ ته "داعدا" په ذریعہ سره  
 خوهمیانی طلاوی ورولیږلی اودهغه خاصه توجه ئی د فیصل په  
 باره کښی وغوښتله اوپه خپله په یوه لنډ سفر خاص ددی  
 معلومات حاصلولو له پاره چه له عقبی څخه بیا  
 (پتما) تر سر حده پوری دښمنانوڅه استحکامات نیولی دی او  
 دخلکو وضعیت ددوی په باره کښی څه ول دی پت رهی  
 شو هیڅوک ئی په راز خبر نکړه وروسته ترستیدویې دملگرو  
 داصرار په اثر سره په دی موده کښی داسی توضیحات ورکړل :  
 "بعلبک" ته ولاړم هلته می دترکانو په څومجلسو کښی دلباس  
 دتغیر په صورت سره گډون وکړ اود هغوی پردی اتفاق باندي چي  
 مابه نیسی اوسخته سزابه راکوی پوره علم راغی پسله هغی  
 څخه بیا دیوه سوداگر په بڼه سره دمشق ته پسې ورتیر شوم  
 او هلته په بیغمه زړه سره ددوښمن په کیمپو کښی وگرزیدم  
 دخلکو نظریی می ځانته معلومی کړی اوپه بعضو پتو  
 پلانونو ئی پوره خبر شوم "یولیکونکی لیکي چه : تر راغبرگیدو  
 وروسته چه به دی په بیغمه زړه سره "دعقبی" وفتحی ته متوجه  
 کیدی ناڅاپه دڅارونکو له طرفه څخه اطلاع ورته راورسیدله  
 چه ترکانو "دسرهان" په ټولو څهانو کښی زهراچولی دی، ددی  
 خبر په اثر سره مجبور شو دهغو تر پاکولو پوری نقل و حرکت  
 وځنډوی اود دوښمنانو ددی ناوړه وضعیت په مقابل کښی په  
 اورگاډی باندي دیوه فوری یرغل تیاری ونیسی چه په دی سره



به نو د هغو فکرونه د ذکر سوو منصوبو څخه راگرزیدلی اوبلی خواته به متمرکز شی .

دادې تاسې ته معلومه وي چه ترکان په رشتیا هم د خاهانو د مسمولو په تفنن سره مطمئن وو او یرغل وړونکی عرب ئې پرمخ تباه گڼله نو ځکه ئې محدود نفري ددې منطقی د دفاع له پاره پرینودل اونوره قوه ئې یوې بلی خواته سوق کړه مگر دې غلط فکر ئې ژر معکوسه نتیجه ورکړه اود لیدلی خوب تعبیر ئې سرچپه و خوت - زړه ور " لارنس " د پنځوسو عربی ځلمیانو په مرسته سره له یوې خوا څخه د ( غدیر الحج ) دستیشن دساتونکو په ماتولو اوله بلی خوا څخه دمهمو پیلو اوریلوایی دپتربوپه الوزولوسره له یوه مخه څخه معنویات داسی ورمختل کړه چه د بند تړلو پلان ئې هډونشوای ورته طرح کولای بل ئې وغوښتله چه د دوی ددې حواس بایللوپه حال کښی لومړی د ( اباللسان ) پرپاڼه باندي چه دریلوایی د لین د ملازمینو مهم مرکز وو یرغل وروړی ولی چی بیله دی ځای له نیولو څخه ونورو خواته تگ امکان نه درلودی اوبیاد ( Neghelshtal ) د غره کوتل چه دهغه خواته ئې " دعقبی " پوخ سړک واقع و قبضه کړی ددی مهم یرغل لپاره د ترکانو د بشپړواستحکاماتوله حیثه څخه وروسته ترسلاو مشوری : نفري پردرو دلوباندي وویشل شوه لومړی ډلی ته د تلگراف دمزو په پریکولو ودوهمی ته دشپی د ناخاپه یرغل اودریمی ډلی ته د غرونو له سوریو څخه د فیرکولو وظیفی وټاکل شوی اویخپله لارنس ته څارکول



او مراقبت وریه پیخه شوه یوه شپه چه ئې دمراقبت په ترخ کښی  
 ترکان له چوکیداره خخه نیولی بیاتر منصبداره پوری په خواړه  
 خوب بیده ولیدل ناخا په ئې هغه دوهم گروپ په ملگری سره  
 یزغل پرورور چه خورا ډیر نفرتی ورووژل او هر ډول مالی  
 نقصان ئې ورو رساوه مگر په پای کښی ئې تندی وگرمی له یوی  
 خواخه اودترکانو دنوو توپکانو او نوو توپوشلیک له بلی  
 خواخه ماتې ته مجبور کړه خو سیاستاً به ئې هغوته داسی  
 وضعیت ښکاره کاوه چه اوس به دغرو له سوریو اوکنډو خخه  
 زمونږ نور نفرتی یزغل ورباندی وروپری لارنس چه ددی اړودرو په  
 وخت کښی تندی ډیره تکلیف کړی اودپښو دسوده کیدو له  
 حیثه خخه ئې یوگام هم نشوای اخیستلای نوله مجبوریت خخه  
 ئې ویوی لویی کرکنډی ته ډډه واچوله " اعدا " گومان وکړه چه  
 له بی غیرتی خخه ئې دلته خان خپ کړی دی په خورا قهر سره  
 ئې دطعنی په ډول ورته وویل : " وا وا - وا وا - عجیبی  
 مسخری دی را ایستلی دی مونږ جنګ ته پاره وی او تا کرار  
 سیوری ته خنګ اچولی دی که خه هم دده په مزاج باندی دی  
 وینا بد تاثیر وکړ مگر په ښکاره ئې په ویره خوله سره صرف دومره  
 ورته وویل . دای استراحت نه امر کوه خه وکړم ؟ " اعدا " جواب  
 ورکړتا خو سره له خوانی خه ونکړه اوس په ماپسی شه چه په  
 دغه سپینه ږیره سره دتوری په شرپ مخکه یا آسمان  
 لړزومه کنه ؟ دده داوینا دهغه احساسات پرجوش راوستل او  
 ( داعدا ) ترقیادت لاندی ئې په خوراتهوور سره دترکانو دپورته



خوابر نڤريو باندي يرغل وروڤي اوبيخي يې وکيمپوته ورداخل  
شول نورو عريو هم ددوي په دي يرغل سره له هري خوا څخه په  
چور وچپاوپيل وکړاوس نو ( عقبی ) ته دلاري دخلاصيدو اميد  
يقيني شواوپه دي غيبی فتح سره دتولو زړونه داسی خوشحاله  
شوه چه دورخو ورخولوپي وتندی يی هيري کړي اوسره له  
دغوستونزو او زحمتو ديوي بلی نيژدي تاني دنيولو په  
فکر کښی شوه چه هغه هم خوراژر دلارنس په پاخه تدبير او  
دزرورو عريو د موتو په زور سره په يوه يرغل ونيول شوه  
اوراسایی داتم دوادي لارپسي واخيستله په دي منطقه کښی به  
خلکو دألجي په هيله سره گډون ورسره کاوه اوجمعيت ئي ورځ  
په ورځ مخ پرزياتوب واوترکانوته چه له هري خوا څخه د  
ناکاميو سره مخ شو اوسره له نوي وسله ئي هيڅ کارمخ ته نه تئ  
نوڅکه ئي په (( عقبه )) کښی مقاومت ونه کړای شو او د  
معنوياتو بايللو په حال کښی ئي دا ډول سخته ماته وميندله چه  
هيڅ تصور ئي نه کيږي . وایي دلته نو سربيره پرستري يا باندي د  
فاتحو ميرو وضعیت لوږي اوتندی داسی ورخراب کړی و چه  
دنوروراندي تک اميد هيڅ نه ورته کيدی د ډوډی په عوض  
کښی به داوښانواومي غوښی هم په کافی اندازه سره نه ور  
رسيدلي خوسره له دي به ئي په زړو کښی د (( بعلبک )) د نولو  
فکرونه غونځيد له - فعال لارنس چه د دوی ددغه فکر بڼه  
گرمول غوښته اوپه دي رواداره نه و چه د رس ، يارسلي دکمبود  
له حیشه دي دا سلسله وشليږي نوڅکه ئي ډير ژر سره له



ناروغی اوتکلیفو دیوه فوری امداد غوبنتلو په غرض سره دمصر و عمومی قوماندانی ته د سفر کولو عزم و کړچه ضمنابه خپل دکاروبار راپور هم دهغو تر نظر تیر کړی او داینده خط مشی هدایت به ځنی واخلی وایی په دغه سفر کښی ئی اوه کښه بلد اوبن والا هم له ځانه سره ملگری کړی ووچه د (( سینا )) په سووځونکی ریگ کښی به ده کله دهغوی داوبن مهار نیولی و او کله به هغودده داوبن مهار نیولی و خوددغه یوعالم تکلیفو اوز حمتو تر زغملو وروسته سویز ته چه له (( عقبی )) څخه (۱۵۰) میله لیری دی نیژدی شول .

لارنس وایی - په دی ځای کښی ماله موظفو مامورینو څخه دبیری دتگ معلومات د تلفون په ذریعه سره وغوبنتی هغو جواب را کړ:

(( تر سبا پوری انتظار وکاره )) مجبور شوم شپه می پردی غاړه باندی له ملگرو سره تیره کړه په داسبادیوی گړندی بیړی په ذریعه سره په دوو ساعتو کښی هغی غاړی ته پوری ایستل شوم هلته می دبعضو اشنایانو له طرفه څخه تود هر کلی وشو په دابله ورځ سهار د اورگادی په ذریعه سره (( قاهری )) ته رهی شوم داسمعیلیی پرلوی جنکشن باندی جنرل ( ویمیز ) راسره مخامخ شونوموری په لومړی پلاکښی ونه پیژندلم مگر پښله پیژندگلوی څخه ئی بڼه خوږ مجلس راسره وکړ اوراته وئی ویله پرون می دغلی اووسلی یوډک اوگوت عقبی ته ولیږه دده دی زیری زما توله اضطر ابونه رفع کړه اوپه خورا خاطر جمعی سره



(( قاهري )) ته ورسيدلم هلته اڪثرو شناخته ڪسانو په دغه عربي جامه ڪښي نه پيژندلم اود يوه بدوي عرب گومان ئي راباندي ڪاوه يوه ورځ د جنرل ( ڪليٽن ) واطاق ته بي اجازي داخل شوم هغه زماپه دي بي اجازي ننوتلوسره ڏيرمتاثرشواودنه پيژندوله حيثه څخه ئي تندي ترش ڪرپه خورا قهرسره ئي راته وويل :

(( زه خپل قيمتي وخت له يوه بدوي عربيه سره نشم ضايع ڪولاي )) مآپه ڏيروصاحت سره په انگريزي ژبه جواب ور ڪر آيا زماله پاره لاهم وخت نه لري ؟ ددي وينا په اوريدلو سره ئي په خيرخير راته وکتل دشناخته شك ئي راورسيدي نوله چوڪي څخه چست راوغور څيڏي او په بغل ڪښي ئي ٽينگ ونيولم په خورا انڪسار سره ئي ڏيره معافي وغوښتله د لارنس دي لياقت او كفايت ته چه په دومره لنډه موده ڪښي په يوازي سرسره دومره مهم ڪارونه انجام ڪرپه دمصر ګردولور و منصبدارانو ګوتي په غاڻن ڪښي ونيولي - ترده دمخه يوبل جرنيل چه ( اسن باي ) نوميدى هم دغه ځاى ته ددغه خدمت له پاره ليږل شوي ومگر هغه پرته له شيانو ٽولولو او يا فوجي انتظام څخه كوم بل اقدام ونه ڪر .

يو منصبدار وايي ترڪانو زموږ د گران (( لارنس )) د نيولو له پاره يو ڪافي مبلغ د جايزي په توگه سره تخصيص ڪري و اوجاسوسانوبه ئي په هر ځاى ڪښي په ڏير وقت سره مراقبت ڪاوه مگر پاڅه تدبير او دوظيفي رشتين توب پرده باندي داسي او سپتيزه ڪلاراخر خولي وه چه د هغو هيڅ لارنه ورته



کيدله د ډائنامنت ديوي نوي طريقي د ازمويني په سلسله کښي لارنس د ۱۹۱۷ عيسوي کال د ستمبر په مياشت کښي د (د هاوآمډاورا) د ريلوايي په الوزولو کښي خپل بشپړ لياقت ثابت کړ په دغه ځاي کښي ئې د يوه بم په ښخولو سره نه يوازي د اورگاږي انجن په هوا کړ بلکه هومره جاني او مالي تاوان ئې ترکانو ته ورواړاوه چه حد او اندازه نه لري د اکتوبر په مياشت کښي ئې ديوي بلي اورگاږي په الوزولو سره د يرش ترکان مړه او اويا ژوبل کړه

د پورتنيو تاوانو په اړولو او يا د شمالي و جنوبي سيمو د لويو لويو ستيشنو د پتريو په الوزولو سره چه د ښمن ته دا ثابته شوه چه عربو په هر ځاي کښي د مخالف بيرغ راته پورته کړي دي نو ځکه ئې په خورا بيره سره ټولو محاذو ته خورا ډير مجهز عسکر واستوله او د اورگاږو د محافظت انتظام ئې هم په ممکنه ذريعه سره وکړ وایي تردي اندازي پوري له احتياط څخه کار اخيسته کيدئ چه بيله ساتونکو له جندي رپولو څخه به ريل له خپله ځايه څخه حرکت نه کاوه خو سربيره پر هومره انضباط او انتظام باندي به لارنس له يوه داسي ځايه څخه نقصان ورورساوه چه ددوي به هيڅ فکرور ته نه وه بل به په دغو غلطو آوازو چه نن به پنځه سوه وسله لرونکي عرب پر فلانکي ځاي باندي يرغل وروړي او يا فلانکي ستيشن تر پتريو لاندي بمان ښخ شوي دي ساده ترکان سره مشوش او وارخطا کيدله.



د اکتوبر د میاشتی په آخر کبې که زمور د منځني ختیځ فاتح  
 دیر موک د وادی د پله په الوزولو کبې چې د دمشق دزیلوایی  
 لین یې له حیفاسره وصلاوه او دتل الشباب (teell-u-shebad)  
 نومی ځایه سره واقع وه بریالی شو مگر سم له خپله پلان سره  
 خوښې پسله شپو، شپو بد خوابیو څخه د فوجیانو د اورگاډو دوه  
 انجنونه په هوا کړه - دی وایی په دې پلاسفر کې له مرگه سره  
 مخامخ شوم خو پاک خدای څنې بچ کړم د سکنجو او پانو د  
 تکلیف سهلو ته به می گوته په غابن کبې ونیسی له زلخوږی  
 څخه به می یوې گولې ډوډی ته سترگی لویدلې او له شپو  
 شپو بد خوابیو څخه می دماغی توازن خراب شو مگر په دغه  
 حال کبې به خدای ته پر سجده پروت وم او دغه شکر به می ادا  
 کاوه چه و وجدان، وطن، او خپل مقدس دین ته دنی خجل نه  
 کړم

وروسته تر دغه سفر څوموده سخت ناورغه و بیا د دانیال درې  
 ته د څو تنو په مشری ولیرل شو هلته ئې په ملی جامه کبې ټوله  
 حربی ځایونه تر پښو و کښل وایی یوه ورځ له ملگری سره د هغه  
 ځای په کومه کوڅه کبې تیریدی چه ناڅاپه د شاله خوا څخه  
 دودریږی ږغ پر وشو ده غوښتله چه ځان د کومی خواته گوښه  
 کړی مگر ملگری ئې د اشتباه د رفع په عوض سره مانع شو  
 ترکی سپاهیانو ته چه د دوی له هیئت څخه په زړو کبې پخوالا  
 څه شک پیدا شوی وه ځکه ئې تودی تودی پوښتنی څنې شروع  
 کړې خوله مجملو جوابو څخه ئې کومه نتیجه لاس ته ورنغله



دلته ئی دزرو اشتباوی یقینی شوی نوئی د حوالدار په امر سره په پوری وهلو ترلوره مقامه پوری بوتی هغو ته هم دده منطقی دلایلو په زرو کبئی څه شک پیدا کړ او د لاس ته راوستلو اطلاعاتو په اسناد سره ئی جاسوس وباله یو منصبدار چه په خورا قهر سره ئی برگ، برگ ورته کتل و خپل نوکری واک عسکر ته ئی داسی امر وکړ: - " ددی فاسق ماغره په سر کبئی ور اوبه کړه - دا ملعون ماوپیژاندی چه د انگلیسانو په تونگ سره ئی موږ ته په هر ځای کبئی د مخالفت اورونه بل کړی دی د داسی کسانو په پستو خبرو سره باید ونه غولیرو اونه ئی پراسکیرلی حال باندی زړه وسوځو دوی زمورږو ستاسنی په زروبنکلی ځلمیان په خورا بیرحمی سره مړه او د هغو د ناویانو ماندینو او گلالیو زامنو پر سروبانندی یې د غم خاوری باد کړې " دې مهیجو ویتاؤ د هغه عسکر احساسات داسی په بنور راوستل چه کله به زمورږ د رشتینی خدمتگار (لارنس) په نس کبئی ورغورځید او کله به ئی په چپلاخویا لبتو سره پر مخ مخ واهه په دې سره چه به ئی هم زړه سوړ نه شو بیا به ئی له پانی او کندي څخه کار اخیستی وروسته ترینه ژوبل کیدو او تکلیفو پر راوستلو ئی د بیهوبنی په حال کبئی یوې منحوسی کوتې ته ارتاوکړ او دروازه ئی تینگه پسی قلف کړه شپه په دغه بیهوبنی کبئی پرتیره شوه په دا سهار ئی بیا په پانو او کندو کبئی پنبی ورواچولې او زیات تکلیفونه ئی پر راوستله مطلب دادی چه تر درو ورځو پوری ئی دغه شدادی وهلو دوام درلودی په داخلر مه



شپه ئې له خانه سره د تېښتی تصمیم و نیوی او تر یوه لور  
 کلکین ئې په ډیر زحمت سره خان لاندی راواچاوه پر کلکه  
 مخکه باندی ئې ژوبل بدن په داسی شدت سره وموښت چه د  
 راسته لاس هډوکی ئې سره ریزمریز شوه او تر یوه ساعت پوری  
 هلته بیهوشه پروت و بیا ئې په ډیر تکلیف سره په خخیدلو خان  
 له ودانیو خخه لیری دیوی بیدیا ته ورساوه شپه ئې دیوی کر  
 کنډی بیخ ته د یو عالم پیری په حال کښی تېره کړه سهار په شنه  
 خره د کیمپ لورته رهی شو  
 ای د هیواد د خدمت دعوه کوونکو! - په تشولاپو او یا پوچو  
 ادعاو سره خوک د وطن د مور حق نشی ادا کولای - دا حق د  
 لارنس غوندی میره په تیا کوتلو او ژوبل بدن سره ترسره کیری د  
 میرو پترو نه غواړی چه ددار رسی او یاد توپ گولیولره سپرشی  
 که خه هم د ناروغی عارضی او یاد باران او واورى اوریدلو دری  
 میاشتی زموږ ددی میره په پلانو کښی سکته گی راوستله مگر  
 سر بیره پردې باندی به ئې په استشاره سره د ریلوایی د پتیریو  
 الوزولو او یا غلطو پروپاگندو خپرولو کار جاری ووایی وروسته  
 تر روغتیا به همیشه له مرتبه پلان سره سم دکوم نریدلی پله له  
 اړخه او یاد ریلوایی له الوزولو پتیریو سره پت و کله چه به د هغو  
 د تعمیر کار د موظفی عملی له طرفه خخه بشپړ شو او دتگ  
 وراتگ اطمینان به ئې مرجع ته ورکړه شو په دې وخت کې به یې  
 خپ چپ یرغل پر راوی یا بد یې وروسول او یابه ئې په بم  
 وروالوزول په عین حال کښی به ئې مصر او عربستان ته کله د



بحر له لاری او کله د وچی له لاری هم سفر کاوه او د خپلو پلانونو اقصات به ئې په هره ممکنه ذریعه سره اصلاح کوله د بخت او اتفاق اطمینان ته ئې کړت کارونه نه سپارل

په ۱۹۱۸ عیسوی سنه کښی و (تفیلح) tafilih ته دتگ په لار کښی لومړی و (گوریریا) او بیا تر دروهفتو مسلسل کوچ وبار وروسته د نوموړی سیمی جنوبی گونبی ته ورسیدی دلته ئې د بعضو ټینگو اندایولانو په مرسته سره د (ترف) turf نومی خای د ریلوایی مشهوره سټیشن ته سخت نقصان ورساوه لیکن پر تفیلح باندي ئې د موسم دنه موافقت له سببه د یرغل کولو موقع پیدا کړه بیرته دی او ملگری خپلو خیموته چه دغرو په لور و سطحو کښی ئې نجتی وې ستون شوه او تریوی اوږدې مودې پوری د هوا د مساعدت په انتظار سره هلته میشت شول یوه شپه چه آسمان صاف او د خورلسم سپوږمی د شاوخوا ټوله غرونه او دښتونه روښانه کړی وه ناخاپه د یوې غونډې له شا څخه د توپکانو ډزی وارویدل شوې اود عربو یوه ډله دماتی په حال کښی مخ ددوی پر خوا راروانه وه - له وضعیته څخه داسی معلومیدله چه یولوی جمعیت پسی را اخیستی دی لارنس چه له لورې څخه ددې حال مشاهده کوله نابیره ئې گولی له پښو سره وچاودله خدای و چه کوم نقصان وروڼه رسیدی او ژر دیوې گټی شاته خپ شو په دې وخت کښی هغه یرغل راوړونکی سپاره پر دوډولو باندي تقسیم سوه چه یوې به بنی لورته او بلی به کین لورته حرکت کاوه هدف ئې فقط د کیمپ خیمی نیولی وی دلته



نو دده غړې وټنټيدل مجبور شو سم له حربي سياست سره ئې د  
 ملگرو يوې ټولې ته دښې خوا بلي ته ئې د کښې خوا او دريمي  
 ته ئې پر منځني محاذ باندې د فيرکولو اشاره وکړه مگر سربيره  
 پردې باندې ئې تلفات يوسلو شلو کسو ته ورسيدل  
 که د هواد انقلاب اړودورنه وای پښ شوی نو د ټولو تپ کيدل  
 يقيني و مطلب دادې چه ددې طوفاني موسم دوام له يوې خو  
 خخه او د ملگرو بي ثباتي ئې له بلي خوا خخه په مقاومت کښې  
 خه تزلزل پښ کړ نو خکه ( ابا - ال - لسان ) ته د بعضو مشرانو  
 په سلا سره کوچ شو او هلته ئې د موسم تر بڼه کيدلو پوري خورا  
 ډير عرب د ترکانو مخالفت ته وپارول او ضمناً ئې نور نوی  
 نوی پلانونه وټرل د پسرلي د موسم په پای کښې چه د هوا و  
 ضعيت لږ چه سم شو او د هغو بي همتو فوجيانو له زړو خخه د  
 ليدلو تکليفو خاطرې محوه شوې بياني پر (تفيلح) باندې يرغل  
 وروړولو عزم وکړ په لار کښې کرنيل (جوانس) د مصارفاتو له  
 پاره پنځوس زره پونډه ورتسليم کړه ددې کافی مبلغ له خوښي  
 خخه ئې ددې پلاد سفر ټوله تکليفونه او د ملگرونا خواني  
 هيرې کړې له شوبک خخه د شاتوري اوبن پر شا باندې ديوه  
 اوبن والا په ملگري سره مخ د (تفيلح) پر خوارهي شو په لار  
 کښې به ئې په هر ځای کښې د ترکانو له گماشتگانو او يابد و  
 عربو خخه تکليفونه ليدله له ډيري سپرتيا خخه ئې کوناتي او  
 ورنونه داسې زخمی شوی وو چه بيخي به زهوب ځنی بهيدئ  
 کله به د غره د داسې خکی ته پورته شو چه پنځه زره فوټه به ئې



جگوالی درلود او کله به و یوی داسی کندي ته شیوه شو چه بیخی به ئې د ختلو امکان نه وه او بن د سوده توب له سببه نه تلی او او بن والا هم د غوراز - راز زحمتو سره وارخطا کر نه ئې غوښته چه اضافه دی یو قدم ورسره واخلی مگر دده راز یو جگوبه بیا تر یوه حده پوری بوتی درشیدی د کلی په یوه میلی کښی خو هغه او بن والا بر ملا بنکنخل ورته کول او بنه ئې زړه غوښته چه حملی ورسره ووهی مگر د لارنس پتر ئې په ډیره بی پروایی سره تحمل کاوه کله به ئې لکه وړوکی په یوه شی او کله به ئې په بل شی خوشحاله کر خو ددغه تکلیف او زحمتو په حال کښی یوه کوچنوتی کلی ته راوړسیدل - د کلیوالو بنه سلوک او میلمه پالنی ددوی ستر وتلو او ژوبل بدن ته څه دمه ور کره له دې خایه ئې د جنرل (الن بای) دلیک په اثر سره د (تفیلح) لار پرینوله او د مصر و فلسطین د تگ په نیت سره مخ د "عقبی" پر خوارهی شو هلته د ملاقات په ترڅ کښی نوموړی جرنیل د جرمنیانو او ترکانو د دوستی په تړون سره ډیر متاثر بنکاریدی او پسله دې څخه ئې داتحاد یونو کامیابی بیخی محاله گڼله مگر لارنس دده دا ټولی ناامیدی په امید سره تبدیلی کری او مجبوری ئې کر چه "عقبی" ته به خپلی مرستی په هره ممکنه ذریعه سره دوچنده کوی

د بلی پلا مشاهدې په ترڅ کښی له "عقبی" څخه د سوو کالونو د بې حسی کوچ ولیدل شو د ریگو پر کوتو باندي چه د عربو له وادی څخه بیاد بحر تر ساحله پوری اوږدې وی دتورو کرډیو په



عوض کښی بنکلی ، بنکلی کیمپونه ولویدیز پلوته د الوتکو له  
 پاره یو وړوکی میدان هم جوړ شوی و په بحر کښی  
 دوړو کښتیوتگ و راتگ او د مالو پورته کولو کښته کولو جم و  
 جوش و او هر لیدونکی ته یې ددې ځای د روښانه ایندې امید  
 پیدا کاوه د انگریزانو سلو تنو سپاهیانو د جبهه خانی او نورو  
 اسبابو ساتنه پخپلو رسمی جامو کښی کوله د توپکانو او نورو  
 وسلو د ترمیمولو کار په خورا پیره جاری و ځینو عربو به نوی  
 توپکان اخیستل او ځینو به هغه خپل زاړه خوښول په گوویریا  
 کښی یوه نوې عسکری چوڼی و دانه شوی وه د "عقبی" او "اتم"  
 دواډی سرک فراخ شوی او پوخ شوی و د (گووری) چوڼی لاپر  
 هغه پخوانی حال بانندی وه د بنار د اوسیدونکو وضعیت څه  
 تغیر کړی و اما د لیرو ځایو خلکو لاهغه زور مسلک چلاوه  
 نامانوسه شیان به ئې نه خوښول د نیژدو شیانو اصلیت به ئې په  
 مشاهده او دلیرو دابه ئې په نښه کولو سره معلوما وه  
 یو لیکونکی وایی په دغو ځایو کښی هرانگریز مجبور و چه د  
 ځان د ساتنی په غرض سره څلویښت کسه زړور وسله وال عرب  
 نوکران کړی ولی چه پروسله بانندی مین خلگ غیر له دی خلگو  
 څخه مانه ولیدل او نه به ئې ووینم د هریوه په اوږو کښی ئې دوه  
 توپکان سره له لسو دولسو قطارو کارطوسو ضرور لیدل کیده  
 د لارنس ترتگ وروسته که څه هم په دې ځای کښی عمرانی  
 چاری مخ ته ولاړې اما د ویلو وړ جنگی اقدامات ونه شوه -  
 "جنرال الن بای" له یوې خوا څخه دانگریزانو دهر محاذ په



جنگ کبني د نقشونه تطبيق، اوله بلي خوا خخه د اورپا دتاوده جنگ منبتلو دې ته اړيوسب چه تر درو مياشتو پوري اقدامات وځنډوي او خپل نفری د صلاحیت لرونکی مقام له حکمه سره سم د مصر او فلسطين له نفرو سره يو ځای غربي محاذ ته وليږي. وایي د اتحاديانو قوت ځکه چه په دې وخت کبني يوازی د عربو په معمولی انقلاب پوري منحصر و نو د حربي سياست له مخی په شرق کبني د ترکانو ماتی د غربي محاذ د د بنمنانو معنویاتو ته تزلزل پيښه ولای شوای او زمونږ د نفريو اقداماتو ته فرانسه کبني کوم مانع نه پيدا کیدی

وایي لارنس د دغه سياست په پیروی سره د خپلو پلانو تطبيق ته ښه ترا متوجه شو او د مختلفو محاذو اداره ئې پر خپله غاړه واخيستله يوه پښه به ئې تر عربستان پوزی وه او بله به ئې تر فلسطين او مصر پوری، مگر په عين حال کبني ئې "دمشق" د ټولو جنگی کار روائيو کلی گڼله او هر وخت به ئې دا اظهار کاوه چه ددې ښار فتح د ټوله شرق فتحه ده -

يوه منصدار راته وویل چه جنرل (الن بای) د بشپړ اعتماد له مخی ټوله مهم کارونه لارنس ته سپارلی وه - او د ده بي سلا ئې يو جز ئې اقدام هم نه کاوه د ستمبر د مياشتی په لومړنيو ورځو کبني نوموړی جرنیل د هغه په مشوره خپلو فوجيانو ته سم له نقشی سره د حفظ ماتقدم له پاره داسی هدايت ورکړ - (( څه نفری دی تر دوهم امره پوري دونو شاته پت شي و جريلو ته نيژدی د حجاز دريلوایي د لین دساتونکو د تشویش او وار خطا



یی له پاره دیوی نوی چوڼی په ودانولو کښی معنویاتو باندي  
 لویه اغیزه کوی دا تدابیر صرف ددی له پاره دی بالفرض که  
 ددښمن الوتکی په کوم وخت کښی زمونږ و خواته راوالوزی نو د  
 نوموړی چوڼی او سیدونکی به داور په دود اوپه ونو کښی پتې  
 شوی نفری به د توپکو په پرله پسې ډزو سره فضا تاریکه او  
 مغبره کوی دا چل که څه هم په حربی چلو کښی یو زور او  
 متروک شوی چل و مگر په دی وچه بیدیا کښی ئې د بی تدبیرو  
 ترکانو په مقابل کښی حتماً نتیجه ورکوله لارنس چه د ضروری  
 کارو د اجرا په سلسله کښی کومی نامعلومی خوانه تی نو ئې  
 کوم میجر ته د شریف د فوج اداره په موقتی صورت سره  
 وسپارله او حتماً ئې د څولینود د پتړیو الوزولو هدایت هم ورکړ  
 دغه میجر سم له هغه هدایت سره یوې خواته په دری ورځنی  
 سفر رهی شو مگر هلته د عربو مشرانو دې جواب چه مور د  
 بدوانو بی مرستی ستاسی مرامونه مخ ته نشو بیولای ډیر  
 مشوش کړ مجبور شو چه په هو ممکنه ذریعه بدوان له ځانه سره  
 ملگری کړی گوندی په دې چل سره ئې فیصل او آمرینو ته  
 فعالیت معلوم شوی او له آینده عتاب او خجالت څخه ئې  
 وژغورل شی "نوری" نومی بدو غوښتل چه دده له دې سرا سیمه  
 حالت څخه استفاده وکړی نو ئې د خپل قوم د حاضرولو پیش  
 نهاد دسلو اوبنانو د ورکولو په شرط سره وکړ میجر چه ئې په  
 چل د مخه لاپوه شوی و ځکه ئې داوبنانو او کجاو دنه موجودیت  
 په بهانه سره تر ځان تیر کړ - انگلیسان او عرب په سیاست



کښی د زاره و ماشوم نسبت سره لری نو آیاد استاسی وزره ته لویږی چه د سلو کالو تجربه کار سړی دی د پنځو ورځو ماشوم خطاباسی - او یادی دپیسو په مقابل کښی کوم مشکل کار سرته ونه رسیږی مطلب دادی چه څورلس ورځی د کوچیدو په تصمیم کښی ځنډ راغی په پنځلسمه ورځ د حملې ټول ضروریات مکمل شوه او سبا ته به د مقصد لورته کوچ وبار کیدی چه یوواری د ځینو مفسدینو په عزم کښی سستی راغله او د خورا ډیرو پیسو غوښتلو بهانه ئې رابرسیره کړه میجر مجبور شو د هر یوه په خوله کښی ئې څه زهر ورواچوله اوله دوی سره ئې پردې فیصله وکړه چه بله پلا به داسی بیخایه غوښتنی نه کوی مگر بی تربی اووږی خلگ کله د عهدو بیمان پاس ساتی یاله خپلو ویناو څخه شرمیږی په داسبا بیا هر یوه ځان پریوه اړخ بانندی و اچاوه او دمشرانو په ذریعه سره ئې خواهش وکړ چه انگریزان دی زموږ د عزت نفس پاس وساتی او داسی نفیس لباسونه دی را ته تهیه کړی چه تر هغه نفیس نه وی - دا پینش نهاد ئې هم ومنل شو او په دا بله ورځ ددوی په ذریعه سره یوه داسی سپکه حمله وشوه چه هیڅ نتیجه ئې ورنکړه له دی لیکنی څخه به ممکن تاسی ته دا معلومه شوی وی چه " لارنس" ددی بی سروبنکړه قوم د څه ناشودو ته پتیر سپر کړی او د تکلیف شپی وورځی ئی ورسره تیروئې سر بیره پردومره زحمتو بانندی په کوم وخت کښی د سست عنصر و انسانانو په خیر سره د ناامیدی اظهار او یا نوره شکوه ځنی ونه شوه



لارنس د سرکاری اوبن والاو په ملگری سره بیرته عربستان ته ستون شو په لار کبني به یوه اوبن والاو بل اوبن والا ته غور نیژدی کرپه پس پسی به ئې سره وویل هغه لارنس نومی انگریز دغه دی چه ترکانو ئې پرسر باندى دلسوزرو پوندو جایزه ایبني ده چا وچابه بیا په ډیر حیرت سره رډ رډ ورته کتل وایی د غیاب په ورځو کبني د ذکر سوی خرابی په وضعیت سره ډیر متاثر و نو **حکمه ئی خپل معاونان فوراً و** (ابا- ال- لسان) ته وروبلله او په دې موضوع باندى ئې خوورځی مسلسله مشوره ورسره وکړه دا هغه ورځی وی چه حسین میر جعفر پاشا په جنگ کبني گیر کړی او دزامنو او پلار په مابین کبني پردی شخړه باندى مخالفت پیدا شوی و او په کاغذیا تلفون کبني به ئې یو د بل ته سپکی و نالایقی ویلې دې اقدام ته له هره حیثه څخه مور یو معقول اقدام نشوویلای ولی چه ټولو فوجیانو د یوې مهمی حملی کولو له پاره صفونه ترلی او د مشرانو امر ته منتظره وه دا هغه حمله وه چه لارنس ډیر ورته خوش بیننه و اما د ذکر سوی واقعی د پیندو په اثر سره پوره شپږدیرش ساعته ټال شوه وایی ددې یرغل د کوچ و بار مخی ته په اول کبني خورا ډیر مشکلات واقع شوه مگر په پای کبني ئې انجام په ډیره اسانی سره په لنډ صورت وشو مستر بورن لیکي چه په دی پلا کبني به مصریانو - عربو ، او گورکھو و ته سم ددوی له غوښتنی سره خواړه پخیدل او ویشل کیږی یعنی په هیڅ وخت کبني د شکایت کولو موقع په لاس نه



ورتله میجرینگ خوار د حمل و نقل د انتظام په لار کښی له  
 زښتو ډیرو مشکلاتو سره مخامخ و ولی چه له اسبابو څخه ډکی  
 گاډی لوری ته د انجنو په زور سره نه شوای ختلائی او د خلگو  
 وپوری وهلو ته ئی ضرورت درلودی  
 په دی پلا سفر کښی لومړی (حفر) نومی ځای ته و کوچیدل چه له  
 (ابا-ال-لسان) څخه ئی شپيته میله واټن درلودی دلته د  
 خلگو د غوندیدلو او نورو ترتیباتو نیولو له پاره لږ څه ټال شوه  
 بیانی نو د (بیرارزق) و خواته چه یو سلو شپيته میله له دی ځایه  
 څخه واټن لری مخه وکړه دا منطقه په نقشه کښی د نخلستان په  
 شکل سره ښودل شوې وه مگر په حقیقت کښی یووچ ډبرین  
 ډاگ و د چینی په اوبو ئی نه د انسانانو او نه د حیوانانو پوره  
 گذاره کیدله دلته بیا د میجرینگ فعالیت او زحمت کښی  
 دیادونی ورده چه د اوبانو ناپوه سپاره ئی د بدرگې په صورت  
 سره وټاکلو ځایو ته رسول ولی چه د بدرگه والو وجود د جگړې  
 دفن له نقطه نظره څخه زښت ډیر اهمیت لری او ددوی په نه  
 وجود سره لښکر مخ ته نشی تلای همدغه سبب و چه ددغو  
 نفریو په غفلت سره زموږ منظم فوج له ناکامی سره مخامخ شو  
 همدغه (ارزق) نومی ځای چه په دی پلا حمله کښی ئی په  
 موقتی صورت سره د مرکز حیثیت پیدا کړی و له-انگریزی-  
 هندی-مصری-عربی او فرانسوی لښکرو څخه ډک شو-  
 لیوی ویشتونکو توپو-جنگی موټرانو-د لرگو گاډیو-په سوو  
 اوبانو او دوو الوتکو هم د استعماریت خوښوونکو ترکانو په



مقابل کبني صفونه پکبني و ترل " شريف " د وسله والو ځلميانو (۴۵۰) ډلي د مخه لا ورته راليرلي وې لارنس او نورو ملگرو ئې ددی وروستی جنگ د ترتيباتو په لار کبني له زبنت ډير فعاليت څخه کاراخيستی او هری خواته به ئې سره ځغستل کله به ئې له جاسوسانو څخه پټ حالونه نيول او کله به ئې پخپله کشفيات سره کول يعنی د هغو د الوتکو - نفریو - او اوبنانو حال ئې دم په دم درلودی په داسی حال کبني چه د دبنمن د مکملی آمادگی خبرونه له هری خوا څخه راورسیدل نو د کرنیل (جوانس) او میجر (فیرلی) په خواهش سره د مقدماتی ترتیباتو له پاره څو ورځی مسلسل کنفرانسونه ترتیب شوه چه په هغه کبني لارنس د خپلی منصوبې تر توضیحاتو وروسته د جنگ په وروستی خطر ه سره گرده حاضرین خبر کړل او دا ئې هم وویل چه تر دې پلا ناکامی موږ ټولو ته مرگ بڼه دی "مرفی" او "جویر" نومی طیارو وانان اظهار کوی چه د دسمبر د میاشتی پر لسمه نیټه باندي زموږ الوتکی په امتحانی صورت سره په هوا شوي جرمنیانو هم مقابلتا خپلی الوتکی والوزولې په فضا کبني یوسپک جنگ ومبستی چه په نتیجه کبني ئې زموږ یوې الوتکی ته سخت نقصان ورساوه مگر د پاک خدای په فضل سره محکمی ته سالمه را کښته شوه

تر دغی سپکی هوایی خطری وروسته لارنس سم له پروگرامه سره دمصریانو ، اوگورکھ و نفری په موترانو کبني د ریلوای د پیړیو لوزولو په غرض مخ د درې پرخوا چه و عمان ته نیژدی



واقع ده وليرېل اما متاسفانه د ترکانو تنخواه خورو عربو د يرغل  
 کولو موقع ورنه کره مگر په عوض کښی ئې د لرگو د گاډيو  
 سپرونه يوازی دريلوای پتيری بلکه گرده پلونه داسی ورخراب  
 کره چه هيخ د جوړيدو امکان ئې نه درلودی په عين حال کښی  
 الوتکو هم د دښمن پر مخاذو باندي درانه بمونه وغورځول او د  
 اوبنانو سپرو د دمشق د تلگراف او تيلفون مزی ټول و شلول او  
 خو ځايو ته ئې سخت نقصانونه ورسول د ( نايپ ) د لين پتيری  
 الوزونکو ته د ژر يرغل امر وشود ( مزيب ) د محاذ نفریو هم  
 پخپل کار پيل وکړ د بنمان چه د دې مسلسل فعاليت په اثر  
 سره وار خطا شوه نو ځکه به ئې په هر ځای کښی خپله قوه  
 دوچنده او دري چنده کوله لارنس چه د لويديز ريگستان په  
 علاقه کښی په سوقياتو يوخت و ناڅاپه ئې يوه گولی له پښو  
 سره وچاودله چه د هغې په چرو سره سخت زخمی شو مگر له  
 فعاليت څخه ئې لاس وانخستی او په نورو ملگرو کښی به ئې  
 هم د ميهجو خطابو له لاری څخه د فعاليت حس پيدا کاوه  
 کپتان پيک او د شاهي اوبنانو سپرو هم په جنگ کښی خپله  
 سپارل سوی وظيفه په ښه صورت انجام کره او د خپل تعرض په  
 پنځه ميلي کښی ئې - دريلوای پتيریو - د تلگراف مزو او لويو  
 لويو پلوته سخت نقصانونه ورسول د بيرته راستونيدو په وخت  
 کښی لارنس سره له نفریو ورسره يو ځای شو او د دښمن د  
 الوتکو د ويشتلو زيری ئې پروکړ



میجربارتر وایی - په لومړی ځل کښی چه له د غو الوتکو څخه یوه الوتکه سخته نقصانجنه شوه نو نورو ملگرو الوتکو ئی زمیر پر موترانو باندي بیدریغه بمونه واورول دې درنی بمباری لارنس ته دیوی بلی الوتکی د اضافه توب فکر پیدا کړ نو ئی یو - احتیاطی پیلوت سره له څوکسو د ( ارزق ) لورته ولیږه اما په لار کښی د ترکانو د مشین گنو ډزو هغو ته دوړاندي تگ موقع ترمرکه پوری ورنه کړه نو ځکه ده د مجبوریت له مخی له بلی لاری څخه ځان د مقصد ځای ته ورساوه هلته ئی تر هر څه د مخه موترانو ته د محاذ پر لور د حرکت امر ورکړ او پخپله دیوه وران سوی پله د بیرته وړانولو په هیله سره په یوه پت ځای ننوتی د اپل د میجر شامپای د نفریو په ذریعه سره د مخه الوزول شوی و مگر په دی پلا کښی د پاخه فکر څښتن سر بیره پر الوزولو باندي خورا ډیر مالی او ځانی تاوانونه هم مقابل طرف ته ورواړول

د لارنس د غیاب په زمانه کښی به د دښمن د الوتلو د الوتکو په وخت کښی فوجیان د مخکی په کډه لولو او د غرو په غارونو تل اوښان به ئی دوری همیسته سره تیت و پرک کړه مقصد دادی چه غیر له د غومدافعوی تدابیرو څخه ئی بل د ویلو وړ کار ونکړ بیغمه به د کړدیو سیور و ته ناست وو خپل شرابونه و کبابونه به ئی نوشجانول ددغی میاشتی پر دوه ویشتمه نیته باندي لارنس د یوه قاصد په ملگری سره د الوتکی په ذریعه له ارزق څخه فلسطین ته ولاری او هلته ئی تریو لړ کنفرانسو وروسته درې



الوتکی له خانه سره راوستلی په هوایی ډاگ کښی چه ئې د خوږو په وخت کښی حاضرینو ته د جنرل (النبای) د اقداماتو راپور او د فیصل د هداياتو ليك اروا وه ناخاپه دوی نابلدی الوتکی ختیځی خواته ولیدل شوې ده به لا خلکو ته د خپریدلو او الوتکو ته د الوتلو امر کاوه چه هغو د بمو په اورولو پیل وکړ خدای و چه دنښان د خطا کیدو له حیثه ئې کوم مالی او خانی نقصان ونه رساوه او د بریطانیی گړندیو الوتکو تیښتی ته اړایستلی په هغه ليك کښی چه د مخه ئې یادونه وشوه فیصل ددې ځای د منصبدارانو له فعالیت او عربو له زیار کښی څخه ډیر تشکر کړی او د جنرل (النبای) وړاندی تگ ئې د فرات په هغه خوا کښی ستایلی و

مطلب دادی چه وروسته تردې واقعی نو په هر ځای کښی د نوموړی ليك او نوموړی راپور په متعلق سره له لارنس څخه مسلسلې پوښتنی شروع شوې یوه ورته وویل : "پسله دې څخه به ستاسی ډیر غل هدف کوم ځای وی ؟"

ده جواب ورکړ : "که می د مشق و نیوی گویا د ټول منځنی شرق بام ته وختلم" بل پوښتنه ځنی وکړه : "جنرل (النبای) به ستاسی سره نوری څه مرستی وکړی ؟"

ده ورته وویل : "د خوږو او پترو لو رسول به د الوتکی په ذریعه سره کوی" د مازدیگر په مهال باندي وروسته تر دغو مناقشو او سیاسی تبصرو په داسی حال کښی چه دوی به سره ولاړیدل درې الوتکی ډیری لوړی ولیدل شوې چه یوه ئې معلومیدله او د



هغو نورو دووئي تش غرومبي ارويدل كيدئ - داد انگريزانو  
هندلي پيج (Handly page) ډوله الوتكو وي چه د ډيري لوري  
څخه ئي خپلي نخښي بمبار ډولاي شوای جاهلو عربو به يوه و  
بل ته سره ويل هغه دي د شيطان د خاچنو پلرونه راغلل  
د دسمبر پر ۲۸ نيټه باندي يوه فعال جاسوس لارنس ته د ترکانو  
د عمومي پله د مرمت كولو خبر راوړ ده هم سم له دي خبره سره  
زر خپل تكړه څلمي پرور وبهول چه په نتيجه كښي د مقابلي  
خوانبه ډير نفري سره ژوبل او د ذكر سوي پله تيران ئي پای پاكه  
وروسول وايي په دغه شپه زمونږ هندلي پيج ډونر الوتكو پر  
"مفرخ" باندي هم بڼه درنه بمباري وكړه تاسي ته دي معلومه وي  
چه په تركانو سره له عصري وسلو دا ډول ماته كښيوتلې وه چه د  
دمشق او (ډيري) تر نيژدو حدو پوري ئي د وږو عربو مخ نيوي  
نشواي كولاى بل د جنوبي سيمو فوجيانو د "تايب" او "مفرخ" د  
منځني حصي پر كيمپو باندي هسي گولي واوړولي چه له  
اوسيدونكو څخه ئي د پتيدو ځايونه ورك شوه د "غزالي" او  
(غذرا) څلگو خوله يوه مخه څخه وسلامي كيدو ته ځانونه  
جوړول غير له دي څخه د تلگراف د مزو په شليدلو او مهمو  
ستيشنو په خرابيدو سره د نورو محاذو تر كان هم ډير وار خطا  
شوي وو چه هيڅ د مقاومت طاقت نه و پكښي پاته  
د ستمبر د مياشتي پر ۲۹ نيټه باندي چه لارنس داوبو د لږتوب  
په نسبت سره لښكر شيخ سعد ته كوچاوه په لار كښي له هري  
خوا څخه بڼه شديد يرغلونه پر وشوه مگر ده پخپل پاڅه تدبير



سره داسی تر شا ووهل چه هیچائی تصور نشوای کولای دلته نو له یوی خوا خخه د گرمی او له بلی خوا خخه د تندی او لوزی له اثره د بعضو عربو په تندیو کنبی د نامیندی آثار خرگند شول مگر په بنکاره ئی د لارنس له مخه د هغو اظهار نه کاود په دې وخت کنبی خدای و چه د الوتکی په ذریعه سره جنرال "نیرومو" دیزن د نیژدی کیدو خبر راورسیدی او د ټولو په زړو روحونه ننوتل - بل په دې وخت کنبی لارنس د ترکانو د فوج د نیژدیکت په اثر سره ټوله مشران سلا او مشوری ته راوبلل وروسته تر یو لړ وینا و ئی په بعضو پروپاگندی خبرو سره دوی غولول او ډائی هم ورته واضحه کړه چه موږ ته د ناکامی تر خوړند مغزی مرگ په زرها واره بڼه دی تکلیفونه تل د میرو محی ته راخی نالش او شکوه خود سپیو او بی ثباتو خلکو کار دی تاسی چه زړو عرب یاست او کارنامې مو په تاریخ کنبی په زرین لیک سره لیکل شوی دی نو آیا داسی ژر بی حوصلی کیدل در سره مناسب دی؟

دی مهیجو وینا و له یوی خوا خخه او د زړه سختو ترکانو بیرحمانه سلوک له ماشومانو او ښځو سره له بلی خخه د دوی احساسات بڼه ترا په بنور راوستل په داسی حال کنبی چه له هغو ظالمانو خخه به ئی د خپلو د غو مظلومانو دکسات اخیستلو کوم بندوبست تاره ناخاپه "شیخ طلال" پر آس باندي سپور راغی او د خپلو کلیوالو په تباهی سره ئی د دوی زړونه بڼه ورزخمی کړه په عین حال کنبی ئی د لغاز په صورت سره دا هم وویل (زموږ ماشومان دی په نیرو پیل کیږی او سیاه سری



مودی د غم کور بل وهی تاسی خپلی چرچی او د استراحت  
خوبونه کوی ( بیرته په ډیر غضب سره بیله دې چه نور سوالو  
جواب دی وکړی د قوم خواته ستون شو

دې ناوړه وضعیت لارنس ته زښت ډیر قهر وروستی او د انتقام  
اخیستو او ریې تر عربو لاریات په زړه کې بل شو - پسله سلا  
او مشورې څخه ئې خپل فوجیان دستی پردرو ډلو باندي  
وویشل او هری ډلی ته ئې امر ورکړ چه دې پلا جنګ کښی به په  
بندمند سره اکتفانه کوی د سپین ږیروالی ، وړوالی ، او سیاه  
سرتوب پاس به هیڅ نه ساتی فقط هر یو چه ئې په لاس درته  
ددغو بیوزلو ماشومانو او ښځو په خیر سره ئې په بدرنگ کوی  
سم له دې امره سره کین کښو عربو له دروخواو څخه پردښمن  
باندي داسی یرغل وروړ چه ددې انقلاب له منبلو څخه، ئې بیاتر  
اوسه پوری ساری نه درلودی وایی د ترکانو په وینو سره ئې د  
هغه ځای ټولی ډبری سرې کړې او د بندیانو په قتل عام سره ئې  
د هر یوه اینه یخه شوه په دې وخت کښی نو په دوی کښی د  
اضافه مقاومت توان نه و پاته شوی مگر د جنرل ( گری گوری )  
فوجیانو ئې ښه ملاوټر له او د ( درې ) په منځنی سیمه کښی ئې  
ددښمن د ټول فوج مخ ځنې وگرزاوه په دغه یرغل کښی لارنس  
له یوی خوا او مسلمان له بلی خوا څخه ښه فعالیت کاوه پر  
دښمنانو باندي محکه یوه الغه وه په سمه کښی به یوی ډلی او  
په غرو کښی به بلی ډلی حملی پرکولې د ستمبر پر ۲۸ نیټه  
باندي ( دیره ) پای پاکه ځنی ونیول شوه او "دمشق" را ساتر



تعرض لاندی شو غیر له یوه وړوکی کلی څخه ئی بل دتیکاو  
ځای نه درلودی

اوس نو زمونږ په سوق الجیشی پروگرام کښی غیر له دمشق  
څخه بل ځای نه و پاته او بل و هریوه ته دا متیقنه وه چه  
دنوموړی ښار نیول د ترکانو دڅپ څپانده وضعیت او  
استرلیائی او انگلیسی فوجو د تودې مسابقی له حیثه په سل  
کښی سل امکان لری

لارنس وایی په خورا سرعت سره و دمشق ته نیژدی شولو هلته  
موولیدل په فضا د ترکانو د گدامو د سوځلو په اثر سره تک تور  
دودنیولې وه له بعضو ځایو څخه لاد اور لمبی پورته کیدلې په  
ښار کښی یو تور شخول و د شاوخوا وگړو د آزادیدلو په نسبت  
سره خوښی کولې او د مشرانو شکریه به ئې کله په دعا او کله په  
چچکو سره ادا کوله

د ستمبر د میاشتی د دیرشمی نیټی په سهار لارنس وروسته  
تر خونړی جنگ نوموړی ښار ته داخل شو ښاروالو ئې په ډیره  
گرمجوشی سره استقبال وکړ ناصر او نوری ترده دمخه ښار ته  
داخل شوی وو د عربو ملی جندهی پر حکومتی مانی باندى  
ورپول شوه د ترکانولوی حامی عبدالقادر نومی عرب سره له  
وروره ځان بیله شرطه تسلیم کړ وروسته د فتحی تر مسلسلو  
جشنو خلگ په خورا اضمینان سره پخپلو کارو بوخت شوه او  
خپلو خوا خوړو مشرانو ته ئې د زړه له اخلاصه دعاگانى وکړې  
د مجرمینو محاکمه علنی شروع شوه د اکتوبر د میاشتی پر



درويشتمه نيته باندي جنرل (الزباي) دمشق ته سره له بشپړو  
اختياراتو راوليرل شو هغه پخپل لاس سره د شام د زمري صلاح  
الدين (ايوبي) پر قبر قومي جندي ورپوله او دهغه پاك روح ته  
ني دعاوي وكړي

د ۱۹۱۸ عيسوي كال د اكتوبر پر (۳۰) نيته باندي چه تركانو  
د اتحاديانو ټول شرطونه بيله كوم قيد و شرطه څخه ومنله نو  
څكه د نومبر د مياشتي پر (۱۱) نيته باندي د جنگ د بنديدلو  
اعلان وشو سم له دې اعلان سره لارنس نه يوازي له خپلو  
مقبوضه ځايه څخه و كويچيدي بلكه د وظيفي د سر ته رسيدو له  
حيثه څخه بيخي انگلستان ته ولاړي اوله هغه ځايه څخه پاریس  
ته د صلحي كنفرانس ته د بعضو توضيحاتو له پاره وغوښت شو  
هلته ده كوښښ وكړ چه د عربو او شاه حسين پكښي خپرو  
مگر هغو بي انصافانو بي حاصل خيزه محكمي پخپلو منځو  
كښي سره وويشلي او د عربستان وچ ريگ ټي و دوي ته ددې  
هومرو ستونزو او زخمتو په بدله كښي وركړ كه بيا هم لارنس دو  
نستين چرچل په ذريعه سره كوښښ نه وای كړي فيصل ته د  
عراق د تش نامه پاچهي هم نه رسيدله وايي په دې كانفرنس  
كښي فيصل په شاهانه شان و شوكت سره يو پر جوشه تقرير هم  
وكړ چه د بعضو انگريزانو د اگومان شو چه د قرآن د كوم سورت  
تلاوت كوي د لارنس چه ددې مهم خدمت په زمانه كښي له علم  
سره علاقه شلیدلې او بعضي نيمگرتياوي ټي درلودې نو له دې  
نښه څخه دوهمه پلا اكسفورډ كالج ته داخل شو ضمناً ټي د



عربو د بغاوت د تاريخ په ليكلو سره هم پيل وكړ تاسي ته به معلومه وي چه د انگلستان حق پرسته زما مداران د هر چا د خدمتو ډير قدر لري او سم له خدمته سره دوچنده معاوضه وركوي نو حكه ئې ددي خدمتگار د لوړو خدمتو نقدى جايزه هم هيره نه كړه او زموږ د گران ټولواك په مبارك لاس سره وروسته تر زياتو قدردانيو ورتسليم شوه لارنس ئې په شكر په كښى وويل زه خپل خدمتونه د وطن پر حقيقى مور باندې نه خرڅومه او تر هر رنگه لوړې جايزې ستاسي رضائيت ماته لويه جايزه ده

وايي د لارنس قدردانى په امريكا كښى هم ډيره كيدله او ليكونكو به ئې پر خدمتو باندې بيلي . بيلي تبصرى كولي همدغه سبب وچه د (وس گارډن) په سينما كښى د عربى انقلاب په فلم كښى د لارنس خدمتونه په ډير جذاب صورت سره وښودل شوه د انگلستان دې لوړ خدمتگار به د فراغت په وخت كښى تل سياسى كتابونه مطالعه كول او كله به ئې له مشهور ناول ليكونكى (ټامس هارډى) سره علمى مباحثى كولي



# ۲ برخه

(لنډيز)



## لارنس په شاهي پوځ کی برتی شو

لارنس په ۱۹۲۲ عیسوی کال کښی په شاهي هوایی فوج کښی برتی شو د ۱۹۲۵ کال د اگست په میاشت کښی ئې د خدمت موضع ورتبدیله کړه او نوم ئې له لارنس څخه په "شاه" سره و او بښتی په سرحد کښی د "سید کرم" الفاظ هم پوری ملحق شوه د ۱۹۲۶ کال د دسمبر په میاشت کښی وروسته تر یولړ نورو خدمتو هندوستان ته ولیږل شو په کراچی کښی د هومر د ډرامې د ترجمی په نسبت سره چه د بعضو امریکایی منابعو له طرفه څخه فرمایش ورکړه شوی و ټال شوی بیایې د خیبر میرام شاه نومی ځای ته سفر وکړ او هلته ئی د سرحد د بښی هوا په نسبت سره استوگنه غوره کړه دا هغه ځای و چه زړورو اوسیدونکو یې خپل زړورتوب او میرانه په سکندر غوندي مقتدر ټولواک لومنه او دوراندي تگ اجازه په ټوله هند کښی خپره شوه او خلگو پسله دې څخه د هوایی فوج دیوه معمولی سپاهی په سترگو نه ورته کتل بل په دې تشه افواه سیره له یوې خوا څخه د افغانستان حکومت ته سخت تشویش پیدا شو او له بلې خوا څخه د سرحد ډنډورچیانو لیکونکو غلطو پرویاگندو ته ملاوترله په اخبارو او یا مجلو کښی به ئې د قلم په تیره څوکه سره سخت ، سخت وارونه پرکول د کابل په دربار کښی زمونږ سفير د هغه حکومت له دغو پوښتنو څخه چه ستاسی په فوج



کښی داسی زبردسته سړی ولی د معمولی سپاهی په حیث سره کار کوی یا د بریطانیی دولت آیا دا جاسوس و سرحد ته ددی له پاره رالیږلی دی چه زموږ پښتنو په منح کښی دبدبینی درزواچوی او بیا مود استعمار په منگلو کښی گیر کړی سخت تنگ شونو ځکه ئی لندن ته د خواشیننی څو متواتر لیکونه واستول او ټینگ خواهش ئی وکړ چه یادی ددی افواهو او توهماتو تردید په معقولو د لایلو سره وشی او یادی فوراً لارنس د سرحد له خدمته څخه ایسته کړه شی

د انگلیستان صلح دوسته حکومت له افغانستان سره د ښو روابطو د ټینگولو په ملحوظ لارنس په ۱۹۲۹ عیسوی سنه کښی دیوی میاشتی له پاره مرکز ته وغوښتی او هلته ځینو اخبارو دده په پاره کښی د دنیا بعضو منابعو د اشتباهاتو رفع په ملحوظ سره له دارالعوام څخه لاندنی پوښتنی وکړی

- ۱ - د فوج د برتی کولو په ځین کښی ولی "شاه" د کرنیل لارنس په نامه سره موسوم و ؟
- ۲ - آیا دغه افواه حقیقت لری چه انگلستان ته نقلی لارنس راغوښت شوی دی او اصلی لارنس په هندوستان کښی دی ؟
- ۳ - افغانستان دده په باب کوم - کوم شکایتونه لری ؟
- ۴ - له تختوتاجه څخه د امان الله خان د ایسته کولو په دسیسه کښی کرنیل لارنس لاس درلودی که یه ؟



۵ - هندوستان ته دی د کوم خدمت له پاره رسما ولیبرل شو او که پخپله د سیاحت په توگه سره ولاړی ؟

سر بیره پردې ټولو وجوهاتو باندی دی دا تاسی ته معلومه وی چه د لارنس ژوند د یوی معمى شکل پیدا کړی و چه څرک ئی چا په صحیح صورت سره نه شوای ایستلای دنیژدې ختیخ او لیری ختیخ وگړو ( هوا باز شاه ) لارنس نه باله او ویله به ئی هغه په انگلستان کښی دی چنیان بیا پردې عقیده و چه " لارنس " په پت صورت سره په هانگ کانگ کښی اجراءات کوی مگر انگریزانو به بیا ویل چه هغه په مونت متین کښی مقیم دی ځینو اخبارو لیکلی دی چه دی په یوه وخت کښی په درو ځایو کښی ولیدل شو لیری ختیخ به ویل په چین کښی دی او روسانو به ویل په روسی ترکستان کښی جاسوسی کوی غواړی چه د مرکزی سویت د حکومت او د ترکستان د جمهوریت په متخ کښی د فشار اوربل کړی هالیندیانو به دیوی غلطی افواه په استفاده سره ویل چه لارنس ددې کال په سر کښی د الوتکی د لویدلو په حادثه کښی مړ شو او دا چتی اواز ه د ۱۹۳۰ کال د نومبر تر میاشتی پوری یقینی وه مگر د روس حکومت د بعضو منصبدارانو په محاکمه کښی دا واضحه شوه چه نوموړی په هوایی فوج کښی د جاسوسانو مشر دی په لندن کښی د ۱۹۲۷ - او ۱۹۲۸ کال د پتو مجلو د منعقدیدلو لوی محرک و دوی غوښته چه په روسیه کښی د انقلاب پیدا کیدلولاړی و پلتنی

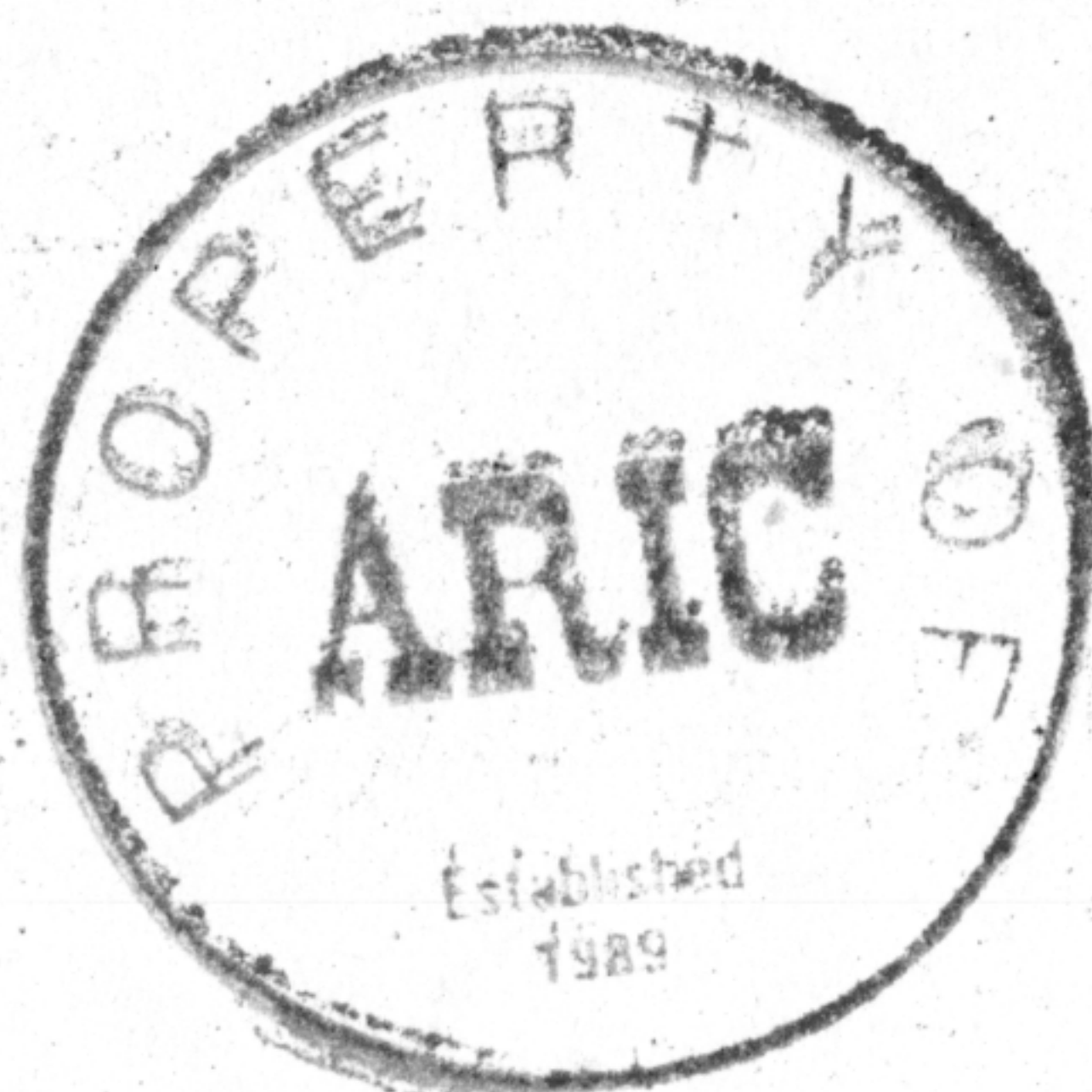


د برطانیې فضایی وزیر د روس د دې الزام په تردید کښی خپل پارلیمنټ ته داسی توضیحات ورکړه د ۱۹۲۶ کال د دسمبر د میاشتی پر اومه نیټه باندي لارنس هندوستان ته ولیرل شو او د ۱۹۲۷ کال د جنوری پر دوهمه نیټه باندي هلته ورسیدی د ۱۹۲۹ کال د جنوری تر دولسمی نیټی پوری هلته ټال شو بیا د ۱۹۲۹ کال د فروری پر دوهمه باندي بیرته انگلستان ته راوغوښت شو د هند د ملازمت په زمانه کښی کوم رخصت نه دی ورکول شوی نو د بعضو ملکوبی مغزه وگرځی په څه اسناد چټی تهمتونه پروایی اوبه یوه و بل ځای کښی ئې گڼی وایی په ۱۹۳۱ کال کښی د ترکیې مذهبی انقلاب دده تحریک سره پینښ شو د ۱۹۳۲ کال د جولایی په میاشت کښی جرمنیانو دی د خپلو کورنیو فسادو محرک باله او په ښکاره ئې پر بریطانیې باندي دا الزام ولگاوه چه د کرنیل لارنس په واسطه سره تاسی له (تبت) سره یوه پټه معاهده کړې ده د ۱۹۳۳ کال د مارچ په میاشت کښی له وظیفی څخه سپکدوشه شو اما په بعضو کارو کښی به د سلا او مشوری له پاره غوښته کیدی په ۱۹۳۵ کال کښی یې له سیاسی کاره څخه پرمخ گوښه گیری مختاره کړه او په علمی تتبعاتو بوخت و دی پر ۱۳ نیټه باندي د موټر سایکل د ټکر په اثر سره سخت ژوبل شو او پسله درو ورځو څخه ئې په فوجی شفاخانه کښی روح ورکړ د مرگ په ورځ ئې ټولی جنډی نیمی څوړندی وې او د ښخیدو په مراسمو کښی ئې د گډون له حیثه ټوله دفترونه بند



وه د انگلستان رسمی او غیر رسمی اخبار و ئې په ډیر تاثیر سره  
 د مرگ خبر خپور کړ او پخپلو سرمقالو کښې ئې دده دسترو  
 خدمتو یادونه وکړه په مختلفو محفلو کښې ئې پرویرجنو مرثیو  
 باندې : حسرت او ښکې توی شوی پنځم جارج ئې دورور په  
 عنوان سره د تعزیت لیک صادر کړ او په هغه کښې ئې ډاډ ورکړ  
 چه د خدمتگار ورور د زحمتو خاطرې زموږ له زړو څخه نه  
 وزی او تر ابدالابده پوری به ئې نوم د انگلستان په تاریخ کښې  
 ژوندی وی زه دده له بې آلیشو خدمتو څخه ډیر ممنون یم او په  
 نامراده مرگ سره ئې ستا سره یو ځای اوښکې توپوم پوهیږم چه  
 په دې لویه ضایعه سره د انگلستان د هر فرد زړ غمجن شوی او  
 سترگی ئې اوښلنی شوی دی مرگ یو طبیعی شی دی او د هر  
 چا پر کور میلمه کیږی هغه مرگ د ویاړ مرگ دی چه د  
 اجتماعی نظام د سعادت د تامین په لار کښې وشی

"پای"





ARIC

B

1.249

EDW

11691

# LAWRENCE OR PIR KARAM SHAH OF AFGHANISTAN.

IN VIEW OF AN ENGLISHMAN

PASHTO TRANSLATOR:  
NAJEEB "KANDAHARAY"



**PUBLISHED BY**  
**Sapi's Center For Pashto**  
**Research**  
**(S.C.P.R.D)**

ADDRESS: FLATE NO: 314, 3<sup>RD</sup> FLOOR. GUL-  
HAJI PLAZA UNIVERSITY ROAD, PESHAWAR -  
PAKISTAN

Ph& fax: 091 – 5704506

Email: S.C.P.R.D psh.paknet.com. pk



**Get more e-books from [www.ketabton.com](http://www.ketabton.com)  
Ketabton.com: The Digital Library**